

ଉତ୍କଳ-ସାଂସ୍କୃତିକ-ପ୍ରତିଭା

ଉତ୍କଳ-ସାରସ୍ୱତ-ପ୍ରତିଭା

ଶ୍ରୀମତୀ ବିଦ୍ୟୁତ୍-ପ୍ରଭା ଦେବୀ

ପ୍ରକାଶିକା

ଶ୍ରୀମତୀ ବିଦ୍ୟୁତ୍-ପ୍ରଭା ଦେବୀ

ଆଗରପଡ଼ା, ଭଦ୍ରକ

ସୂଚୀକା

ପୃଷ୍ଠା

ଶୂଦ୍ରମୁକ୍ତି ସାରଳା ଦାସ	୧	ପୃଷ୍ଠା
ଦଳରାମ ଦାସ	୩ କବି କୁନ୍ତଳା	୩୭
ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ	୪ କବିବର ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି	୩୯
କବିସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର	୬ ବାଚସ୍ପତି ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର	୪୧
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଦଳଦେବ	୮ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର	୪୪
କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ	୧୦ କର୍ମବର ଗୌରୀଶଙ୍କର	୪୭
କବି ଦାନକୃଷ୍ଣ	୧୧ ନାଟ୍ୟକାର ରାମଶଙ୍କର	୪୯
ପ୍ରକୃତ କବି ରାଧାନାଥ	୧୩ ଦେବୀଦାସ ପ୍ୟାସମୋହନ	୫୦
ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ	୧୫ ଆଦର୍ଶସିଦ୍ଧା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ	୫୧
ମେହେର କବି ଗଙ୍ଗାଧର	୧୭ କବି ଦଳଭଦ୍ର	୫୩
ପଞ୍ଚୀପ୍ରାଣ ନନ୍ଦକିଶୋର	୨୦ ମହାଶୟା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର	୫୪
ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ	୨୩ ସାମ୍ବାଦିକ ଜୀଳମଣି	୫୭
ଦେଶପ୍ରାଣ ଗୋପବନ୍ଧୁ	୨୫ କାନ୍ତକବି ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ	୫୮
ମନସୀ ମଧୁସୂଦନ	୩୦ ପ୍ରିୟଦର୍ଶୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର	୬୦
ବାଗ୍ମୀ ବିଶ୍ଵନାଥ	୩୫ ବାଣୀଭୂଷଣ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ	୬୨

ଶୁଦ୍ଧ ମୂଳ ସାରଳା ଦାସ

ବାଣୀ-ବରସୁତ ସାଧକ ଉଷି !
ଯେ ମଧୁର ଭାବ ଗଲ ବରଷି
ପୁରାଣ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉତ୍କଳ-କାନେ
ପାଷାଣ ଥିଲ ସେ ମଧୁ ଗାନେ
ବିରାଟ ‘ମହାଭାରତ’
ପାପପଞ୍ଜିଳ ଏ ଉତ୍କଳ-ସାଗରେ
ଉସାଇଲ ଧର୍ମପୋତ ।

ତୁମ ତତ୍ତ୍ୱବାଣୀ ଶ୍ରବଣେ ବାଜି
ଜଡ଼ ଦେହେ ପ୍ରାଣ ସ୍ତବରେ ଅଜି ।
ସୁନ୍ଦର ସରଳ ମୋହନ ଛନ୍ଦେ
ଭରିଉଠେ ଚିତ୍ତ ନବ ଅନନ୍ଦେ
ଶୁଣି ତବ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ
ଶ୍ରବଣ ସାର୍ଥକ କରଇ ନାସ୍ତିକ
କିବା ଅଜ୍ଞ ବିଜ୍ଞ ସନ୍ଥ ।

ଧରମ-କେତନ ଉଡ଼ାଇ ତୁମେ
 ପୁରାଣ-ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉତ୍କଳଭୂମେ
 ପ୍ରତି ସ୍ମୃତି ତଳେ ରହିଲ ଜାଗି
 ରଚି ଏହି ମୃଦୁ ମାନବ ଲଗି
 ସୁମଧୁର ପଦାବଳୀ
 ହୃଦ-ସାଗରର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଗଭୀର
 କେ ପାରଇ ତୁମ କଳି ?

ଅସାମାନ୍ୟ ତୁମ ପ୍ରତିଭା ବଳେ
 ପ୍ରକଟାଇ ଶଲ ଭାବର ଛଳେ
 କି ମଧୁ ସୁବୋଧ୍ୟ ସରଳ ଭାଷା
 ଗାଇବ ତା କାଳେ କାଳେ ଓଡ଼ିଶା
 କରିଗଲ ଯାହା ଦାନ
 ଧନ୍ୟ କରି ତୁମ କଳ୍ପନାବିଳାସ
 ଅବର ବିପଦଞ୍ଚନ ।

ଉତ୍କଳ-ଜାତିକୁ ପ୍ରେରଣା ତବ
 ନିୟତ ଉଦ୍ଭୁଦ କରୁ ଦେ ଦେବ !
 ଅଭୁତ କରଣୀ ତବ ମନାସ
 ଅଗରେ ଜାଗନ୍ତୁ ଏ ଦେଶବାସୀ
 ତବ ଯଶୋଗାନ କରି
 ତବ ପୁଣ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତି ଖେଳିଯାଉ ଦେଶେ
 ନନ୍ଦନ-ସୁବାସ ପରି ।

ବଳରାମ ଦାସ

କିଏ କହେ ମରୁଅଛି ବଳରାମ ଦାସ
 ଯା କାହିଁଗାନେ ମୁଖର ଉଠଇ ଏ ଦେଶ
 ସେ କି କେବେ ମୃତ୍ୟୁପାଶେ ହାରିପାରେ ପ୍ରାଣ
 ରଚିଲା ଯେ ସୁବିରାଟ ପୁଣ୍ୟ ‘ସମାୟଣ’ ?

ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଧର୍ମ-ଜୀବନ-ବଞ୍ଚଣା
 ପଞ୍ଚବିଂଶ ଲାଗି ତୁମ ଗୁଳୁ-ତହୁ-ବାରି
 ତୁମର ରଚନାବଳୀମଧ୍ୟେ ତପୋଧନ !
 ବଞ୍ଚିଅଛି ଉତ୍କଳର ଭାଷା ଚରଦିନ ।

ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନରାଜି କଲ ତୁମେ ଦାନ
 ଭୁଲି ତା ପାରିବ କାହିଁ ଉତ୍କଳ-ସନ୍ତାନ ?
 ସୁବୋଧ ଭାଷାରେ ଧର୍ମ ଜଟିଳ ସମସ୍ୟା
 କି ଶକ୍ତି ବଳେ ରଚିଲେ ମହାପଣ !

ପୁନରପି ତୁମ ସମ କଠୋର ସାଧକ
 ମଣି ନାହିଁ କେହି ଦେଶଜନନୀର ଅଳ୍ପ
 କା ମୁଖକମଳୁଁ ପୁଣ୍ୟ ଗୀତା ମଧୁରସ
 ତବ ତରୋଧାନେ ଶୁଣି ନାହିଁ ଏହି ଦେଶ ।

କେହି ବାଳ-ବୃଦ୍ଧ-ଯୁବା ଭକ୍ତ ମନ କିଣି—
 ଚିନଇ ଧରି ନାହିଁ କବି ତୁମକୁ ହେ ଜଣି
 ପାଦତ ପାଇନି ଲେପ ଉତ୍କଳର ନାମ
 ତାଦୃଶ ବଞ୍ଚିବ ତୁମେ ଭକ୍ତ ବଳରାମ ।

ଉତ୍କଳବ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ

ଉତ୍କଳର ବ୍ୟାସକବି ଉକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥ !
 ପ୍ରଗୁରୁଲ ଲେକମୁଖେ ଯେଉଁ ଭାଗବତ
 ପୁରୁଣୁ ଉଦ୍ଧାରି ନାନା ଗୁଡ଼ ଉପାଖ୍ୟାନ
 ଦେଶର ସଙ୍ଗାଳି ତାହା ଜାତିର ସମ୍ମାନ ।

ଦୁଷ୍ଟଥ ଚଳନ୍ତୁ ଯେହୁ କରଏ ନିବୃତ୍ତ
 କ୍ଳାନ୍ତ ଅବସରେ ପ୍ରାଣେ ତାଳି ଦିବ୍ୟ ଶାନ୍ତି
 ଯେ ମଧୁର ଦୋହାବଳୀ କରି ଅମୃତସ୍ୱ
 ବୁଝାଏ ନାସ୍ତିକ ହୃଦେ ବିରୁ-ପ୍ରେମଧାର—

ଯେ ଅଧାରୁଁ କରି ପାନ ତନ୍ତ୍ର-ପଞ୍ଚାମୃତ
 ଲଭନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମୋଦ ଧର୍ମିକ ଭକତ
 ସେହୁ ନୀତିବାଣୀ ଶିଶୁ ଗାଏ ଗୁଣଗାଳେ
 ପଞ୍ଚାୟତେ ବୃଦ୍ଧ ପୁଣି ଚଣ୍ଡା ବିଲମାଳେ ।

ସୁରମ୍ୟ ପ୍ରାସାଦେ କିବା ନିରଳ କୁଟିରେ
 ‘ଭଣେ ବିପ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ’ ଉଠେ ସମସ୍ତରେ
 କରନ୍ତି ଦରଦ୍ର ଧନୀ ଗୁଣ୍ଡାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ବିପଦେ ସପଦେ ତବ ମହମା କୀର୍ତ୍ତନ ।

ଧର୍ମ-ମାନଦଣ୍ଡ ଯେବେ ହୋଇବ ରକ୍ଷିତ
ନିହତ ତା ମୁନେ ତବ ପୁଣ୍ୟ ଭାଗବତ
କାରତ-କୋଣାର୍କ-ଶୀର୍ଷେ ହୋଇ ସମାର୍ପିନ
ଏ ଜାତଂ ପୂଜା ପାଉଅଛି ରେଦିନ ।

ସୁଲଳିତ ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ଭାଷା-ମଧୁରତା
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲେ ରହିଛି ମିଶି ଦୁଗ୍ଧ ଶାନ୍ତି ଯଥା
କର୍ଣ୍ଣ-ତୁଣ୍ଡେ ସ୍ବାଦ ଯାର କର ଅସ୍ବାଦନ
ଅପୂର୍ବ ଉଲ୍ଲାସ ଲଭିଥାନ୍ତି ସନ୍ତାନ ।

ଅଭୁତ ସାଧନ ବଳେ ବେଦ-ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ତ୍ର
ବାଦି ଏକ ସୁବିଶାଳ ଅମୃତ ବିଭୁତ
ଜାତ ହାତେ ହେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟାସ-ଉପାଧନ !
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ମର ଦେହେ ଜଣିଛୁ ଶମନ ।

କବିସମ୍ରାଟ୍ ଉପେନ୍ଦ୍ର

ଶୁଭକ୍ଷଣେ ଜନ୍ମି ହେ କବିସମ୍ରାଟ୍
 ସାହିତ୍ୟରାଜ୍ୟକୁ ଦେଖାଇଲ ବାଟ ।
 ତବ କବିତାର ରସମୟ ଛନ୍ଦ
 ଯୋଗୀର ଜୀବିକା ଭୋଗୀର ଅନନ୍ଦ ।
 ରସିକକୁଳର ହୃଦୟ ମଣ୍ଡନ
 ପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳୀ ଜୀବର ଜୀବନ ।
 ତୁମ ଛନ୍ଦ ଗୁରୁ ବିଳାସ ଶୟନେ
 ପ୍ରିୟ ଛବି ଅଙ୍କେ ପ୍ରେୟସୀନୟନେ ।
 ଛନ୍ଦର ବନ୍ଧୁ ଛଇ ତଳେ ବସି
 ଗୋପ ବେଶୁ ସେହି ଛନ୍ଦେ ଉଠେ ରସି ।
 ଉଚ୍ଛ୍ୱାସର ସୁନାରଖି ସଜ୍ଜିହୁଅ
 ସେଇ ଛନ୍ଦ ଗାଇ ବାଦୁଡ଼େ ହଳିଆ
 ପାହାନ୍ତି ପବନେ ମିଠା ଗଳ ଝାଡ଼ି
 ଶଗଡ଼ିଆ ସେହି ରାଗ ଦିଏ ଛଡ଼ି ।
 ବାଦୀ ପାଇ ଦଳେ ଭଞ୍ଜ ବର ନାଥ
 ମୁଖରତ ଅଜି କରେ ପକ୍ଷୀ ଗାଥ ।

ବିଳାସ ତ୍ୟାଗର ନିଦର୍ଶନ ତୁମେ
 ସଜପରବାରେ ଏ ଭ୍ରତଭୂମେ
 ତେଜି ସୁବିଶାଳ ସଜ୍ୟ ସଜଛନ୍ଦ
 ବାଣୀପଦେ ଯେଣୁ ଭାଳିଦେଲ ମନ୍ଦ ।

କିଛିଥିଲେ ତୁମେ ଥାଚି ସରଳର
 ରଖିଥାନ୍ତା କିପାଁ କେ ତୁମ ଖବର ?
 ବିରାଟ ହେ ତବ କାବ୍ୟ ଅଭିଯାନ
 ‘ସୁମୁସର’ ଅଶା କଲ ଯା ବର୍ଜନ ।
 ମୁକୁଟ ପିପାସା ଥିଲେ ତବ ରସେ
 ଗୋଦାବରୀ ଠାରୁ ବିଷ୍ଣୁପଦା ଯାଏ
 ଅଜି ଏ ମହାନ କାର୍ତ୍ତି-ଇତିହାସ
 କାଳ-ବସେ ଲଭି ନ ଥାନ୍ତା ବିକାଶ ।
 ନିରେଶୁ ନ ଥାନ୍ତେ ଦେବା ବାଗୁଶୁର
 ରସାର୍ଣ୍ଣବ ‘କୋଟି-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ-ସୁନ୍ଦରୀ’ ।

ବଳିଷ୍ଠ ଲେଖନୀଧରେ ବରକବି
 ‘ବୈଦେହୀଶେ’ ଉରଲେ ଯେଉଁ ଛବି
 ବାଣୀର ଅମୋଘ ଶୁଭ୍ରଶିଷ ବଳେ
 ଦିନୁ ଦିନ ତାର ଦିବ୍ୟ ଜ୍ୟୋତି ଝଲେ ।

କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ

ରସର ଜାହ୍ନବାସୋତେ

ଦିବ୍ୟଭାବ-କାଳିନ୍ଦୀ ସଙ୍ଗମ

ସମ୍ଭବ କରିଛ କବି ।

ପଦେ ତବ ନମୋ ନମୋ ନମଃ ।

ଅପରୂପ ଜନ୍ମ ତୁମେ

ଦେଲ ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତେ

ଅମୃତ ତାଳିଚ ସେହୁ

ଯୁଗ ଯୁଗ ଶ୍ରବଣ ଓ ଚିତ୍ତେ ।

ଶତ ଚନ୍ଦ୍ରା ଚିତ୍ତୁଁ ହରି

ମୁକୁନ୍ଦା ତା ମୋହନ ଅବେଶେ

ମାନସ ଭସାଇ ନିଏ

ପ୍ରେମପ୍ଳୁତ ଅଜାୟୁ ଦେଶେ ।

‘ଚମ୍ପୁ’ର ଜଗତେ ତୁମେ

ବୁଝାଇଛ ଯେ ଦିବେଶୀଧାରୀ

ଉଚ୍ଛାସେ ପ୍ରାବଚି ସେହୁ

କାବ୍ୟମୟ ଏ ଉତ୍କଳ ସାର ।

ବହୁର ପ୍ରଣୟ ପଥେ

କଣ୍ଠକିତ ପ୍ରେମ-ରାଜ୍ୟବେଶେ

କରିଚି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କେବା

ନିଷ୍ଟାବଳେ ତୁମ ପରି ଜଣେ ?

ଅନାବଳ ପ୍ରଣୟର

ମହନୀୟ ଗୁଡ଼ କଥାବୁଣି

ଅଗନ୍ତ୍ୟ କଳ୍ପନା କାର

ଦୁମ ସମ ପାରିଛି ପ୍ରକାଶି ?

ପ୍ରେମର ମୌଳିକ-ଦ୍ଵାସେ

ଝୁଲିଯାଇ ରସ-ରତ୍ନାକର

ଭ୍ରାସ୍ତ୍ରର ରହିଛି ଚର

କାବ୍ୟ-ନରେ ହେ କବି-ଭ୍ରାସ୍ତ୍ର !

ଅଭିମନ୍ୟୁ ସାମନ୍ତସିଂହାର

ଭରଣ-ଉଦ୍ୟାନ—

ବିହାର-ରସିକ

ମଧୁହାରୀ ମଧୁଲତା !

ତୁମ ଦାନେ ଅଳ୍ପ

ଗୁରୁ ଗୌରବିତ

ଉତ୍କଳ-ଶାନ୍ତଦା-ସୀତ ।

ଭାଷାର ବିଷୟ

ତୁମ୍ଭ କୋଣାରକ

ଭାବର ଅଗାଧ ଖଣି

ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଲଳିତ

ପ୍ରେମ-ସମ୍ବଳିତ

‘ବିଦଗଧଶିଳାମଣି’ ।

ଏକ ସୁଦେଶ ଯଥା

ଗ୍ରହଣ ବିଶୁଦ୍ଧ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଭ୍ରମୋତ

ଭାଷା-ଅଙ୍ଗେ ତଥା

ଭାବଟି ତୁମର

ପୃଷ୍ଠାଭିନୟ ଦିବ୍ୟ ଜୋଡ଼ ।

ଭଞ୍ଜ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ,

ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣକ

ଅଳଙ୍କାର, ପଦ, ଭାବ

ଦ୍ୱିବେଶୀ-ସଙ୍ଗମ

ସମ ଏକାଧାରେ

ଲଭିଅଛୁ ତହିଁ ଠାବ ।

ବନ୍ଧେ ପଦ ତବ

ସାମନ୍ତବିହାର

ଭକତ-ଅରଣ୍ୟ ଡାଳି

ଶାରଦା-ମନ୍ଦିରେ

ରତନ-ପ୍ରଦୀପ

କି ଲଗନେ ଗଲ ଜାଲି ।

ତେଜ ମରଦେହ

ରହିଛି ସଜୀବ

କୋଟି କବିପ୍ରାଣତଳେ

ତୁମର ମୁକ୍ତିନା

ତୁମର ଉଦ୍ଧୃଷ

ଅରୁପ ଭକ୍ତି ତାଳେ ।

କବି ଦାନକୃଷ୍ଣ

ବରେଣ୍ୟ ଉକ୍ତ ତୁମେ ଦାନକୃଷ୍ଣ ଦାସ
କଳ୍ପନା-କୁସୁମ ଭରା ବାଣୀ-ଉପବନେ
ଧନ୍ୟ ତବ ପ୍ରତିଭାର ମଳୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ଖେଳାଇଲ ବସନ୍ତ ଯା କାବ୍ୟ-କୁହୁସ୍ୱନେ ।

କି ମହା ଶକ୍ତିବଳେ କି ଦବ୍ୟ ନୟନେ
ନିରେଖିଲ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ପର୍ଶ ବ୍ରଜଭୂମି କବି !
ନିରେଖିଲ ଯମୁନାର ନୀର-ଦରପଣେ
ନାପକୃଷ୍ଣ-ଦୋଳାୟିତ ବଶୀଧାରୀ ଛବି ।

କି ସୁଯୋଗେ ଶୁଣି କବି ! ବିମୁଗ୍ଧ ସପନେ
ନିଖିଲହୃଦୟରେ କାନ୍ତ ବେଣୁ-ବାଣୀ
ପ୍ରକାଶିଲ ରସମୟ ଲଳିତ ରଚନେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ-ପ୍ରଣୟ-ଲୀଳା-ସ୍ୱର୍ଗାୟିକାଦାଣୀ ।

ସୁପ୍ତମାର ଚଳଇ ହି ତବ କାବ୍ୟ-ବନ
ନୟନ କରସ ଦବ୍ୟ ଛବି ରେଖାପାତ
ଗୁରୁତାର କାଳିନ୍ଦୀର ମୃଦୁଳ ଦୋଳନ
ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ-ନୂତ୍ନ ଅସ୍ତ୍ର-ପାଟଳିମା-ସ୍ନାତ ।

ଅବା କାହିଁ ଶ୍ୟାମାୟୈତ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ
 ଭୃଣାକୁର-ଉଷରତ ଧେନୁ ଅଶେଷ
 ଦହ ଶିଳ୍ପୀ ! ଅକିରଳ କି ଅମୃତ କରେ
 ବିସ୍ମୟେ ଭରଇ ଯାହା ବିଶ୍ୱଜନଚିତ୍ତ ।

ସୁଦୃଶ ଭୂଳୀରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ଯୁଗ୍ମ-ରାସ
 ବିରଚିଲ ରସକାବ୍ୟ ସୁଭଗ ସୁନ୍ଦର
 ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ସେ ମଧୁର ଭରଳ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ
 କୋଟି ପ୍ରାଣେ ଉଚ୍ଛ୍ୱାଳିଏ ଅନନ୍ଦ-ନିର୍ବର ।

ଯେ ଶୋଭା-ସମୟ ତାଳି ବିଭ୍ରାକ୍ରମାବଳେ
 ଯୁଗ-କଣ୍ଠେ ନିନାଦିଲ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମହିମା
 ଲବିଷ୍ଠି ଯେସନେ ତାହା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ କୌଶଳେ
 କାବ୍ୟ-ଭାଜନହଳର ପଟାନ୍ତର ସୀମା ।

‘ରସକଲ୍ଲୋଳ’ରେ କବି ବିଶ୍ୱ-ହୃଦ ଲୟ
 ଦେଲ ଯାହା ହେ ସାଧକ କର୍ମୀ ନିରଳସ !
 ତା ମଧ୍ୟେ ଜୀବନ ଭବ ରହୁଛି ଅକ୍ଷୟ
 କାବ୍ୟ ଯେ ନୁହଇ ତାହା ଖାଲି ଦିବ୍ୟରସ ।

ପ୍ରକୃତ କବି ରାଧାନାଥ

କବିକୁଳଗୁରୁ ଅହେ ରାଧାନାଥ

ସାହୃଦ୍ୟ-ଗଗନ-ରବି !

ତୁମ ଯୋଗେ ଘନା ରୁପାୟିତ ହେଲ

ଉଲ୍ଲସପ୍ରକୃତ-ଛବି ।

କି ଶୁଭ ଲଗନେ ଜନମି ଏ ରୂପେ

ବିନାୟକ ଅବତାର !

କାଳର ନିକଷେ ଟାଣିଗଲ ଗୁରୁ

କବିତା-କାଞ୍ଚନ-ଗାର ।

ତଟିନୀ କେଦାରେ ଶରଳ କାନନେ

ପଡ଼େ ଯେଉଁ ହାସ ଝରି

ଚନ୍ଦ୍ରା ବନେ ଯେଢ଼େ ଲେଖନୀରୁ ତବ

ସୁବିଳ ପୀୟୂଷ ସରି ।

କି ମୁଗ୍ଧ ନୟନ ନିବେଶି ଉଲ୍ଲସ-

ପ୍ରକୃତ-ଅଲେଖ୍ୟ ପରେ

ଜୀବନ ବିଳସ ବିକାଶିଲ ତାର

ନିୟୁତ ଲେଖନୀ ଧାରେ ।

ଯେଉଁ ବନତୋଟା ହୃଦ ନଦୀ ପଠା

ଜଡ଼ ସମ ଥିବେ ଶୋଭ

ତୁମ ଭୂଳୀମୁନେ ହସିଲେ ଯେସନେ

ନବ ପ୍ରାଣେ ମୁଖ ଧୋଇ ।

ପରା ବାଇଜର ପ୍ରାସାଦ କଳ୍ପନା
 ଲେଖନୀ-କୁହୁକ ବଳେ
 ନିଖିଳ-ନୟନେ ଦେଖାଇଲ କବି
 ସୁନାଳ ଚଳିକା-ଜଳେ ।
 ଯା ବନ୍ଧ-ସୁଷମା ସୁରୁଥଲ ସଦା
 ବନ୍ଧ୍ୟା ସ୍ୱପ୍ନା ପର
 ବାଜି ତୁମ କର ପ୍ରସବିତ୍ରୀ ପଳ
 ଶାଶ୍ୱତ ବାସନା ଧର !
 ଯୁଗ ଯୁଗ ଲଗି ଅହେ କାବ୍ୟଯୋଗୀ !
 ଏକାମ୍ରକାନନକୁଞ୍ଜେ
 ଅଙ୍କିତ ଯେ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଣୟର ଛବି
 ପ୍ରଣୟୀହିଁ ତାହା ବୁଝେ ।
 ନାୟିକାର ପଦେ ନାୟକ କେସନେ
 ଦେଇଛି ନିଜରେ ବଳି
 କାବ୍ୟ-ନରପତି ଅଲେଖ୍ୟଟି ତାର
 ଝଟକେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଭଳି ।
 ତୁଚ୍ଛ ଅୟସରେ ସୁନା କରିବାର
 ପରଶପଥର ଧର
 ତୁମ ପକ୍ଷେ ଏକା ସମ୍ଭବିତ୍ରୀ କବି
 ପ୍ରକୃତବରପଜାରୀ !

ବ୍ୟାସକବି ଫକର ମୋହନ

ଉପନାସ ଜନ୍ମଦାତା ଧନ୍ୟ ସେନାପତି !
 ପ୍ରତିଭାରେ କୋଟି ବାର ତାଳେ ମୁଁ ପ୍ରଣତି ।
 ଉତ୍କଳର ହୃଦୟ ଲେଖି ଦେଇଛନ୍ତି ତା
 ତବ ପଦେ କି ଭେଟିବି ଅଜି ତା ସନ୍ତାନ ?
 ବିପ୍ଳବୀ ହେ । ତାଳିଗଲୁ ଅଗ୍ନିମୟ ବାଣୀ
 ଉପନାସେ ବଳୁ ବର୍ଣ୍ଣା ଝଡ଼ରେ ଅସ୍ଥାନ ।
 ମାତଲୁ ସଂଗ୍ରାମେ ନିତ୍ୟ ଏ ସମାଜ ଲାଗି
 କୋଟି ବାଧାବିଘ୍ନେ ତଳେ ନ ପଡ଼ିଲୁ ଭାଙ୍ଗି ।
 କର ଦେଖି ଜାତ ସେବା, ସେବା ସମାଜର
 ସୁସ୍ଥୁପ୍ତ ଶବ୍ଦେ ତାଳି ଜାଗୁତ ମନ୍ତ୍ରର
 ପ୍ରତିକୂଳ ଶକ୍ତି ଦଳି ଏ ଉତ୍କଳଭୂମେ
 ଦୁଃଖର ଗୌରବ ମଦେ ଶୁଣାଇଲୁ ତୁମେ—
 ‘ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଛି ଯାର ଗାୟକାର ଗୀତ
 ଶତ ବାଧା ବିଘ୍ନ ତେଜି ଗାୟକ ନିଶ୍ଚିତ ।’
 ଜାତକର୍ତ୍ତେ ତାଳି ଶତ ନବ ଉଦ୍‌ବୋଧନ
 ବିଘ୍ନ ମଧ୍ୟେ କରଗଲୁ ଅଭ୍ୟୁତ ସାଧନ ।
 କୁସଂସ୍କାର-ଅନ୍ଧକାର ଦୁଃଖାଇବ ଲାଗି
 ପକ୍ଷୀ-ବସେ ସଦା ତୁମେ ଉଠିଛୁ ହେ ଜାଗି—
 ଜାତର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଯନ୍ତ୍ର ଗୋଟିଏ ଅଜାବନ
 ଝଡ଼ ଦନ୍ୟା ଦୈନ୍ୟ ଦୁଃଖ ଶେଷ ଅର୍ଦ୍ଧାଶନ ।
 ହୃଦୟ-ଦରଦ ତାଳି ଲେ ତୁମେ ଜାଳି
 ସଂସ୍କାର-ତରଳରସ ଚେତନା-ଦାସାଳି ।

ଜାତୀୟ ଫଗ୍ରାମେ ସାଜି ସୁଦକ୍ଷ ସାରଥୀ
 ନିଃଶକ୍ତେ ଚାଲିଛ ରଥ, ଧନ୍ୟ ସେନାପତି !
 ବିଷ୍ଣୁଜୀବନେ ତପୁଳ ନୋହୁ ମୁଁ ସୁମାଣ
 ହସାଇଛ ରସସିନ୍ଧୁ ଲେଖନୀର ପ୍ରାଣ ।

ହେ ଅମର କଳାଶିଳ୍ପୀ ! ହେ ବାସ୍ତବବାଦୀ !
 ଶୂନ୍ୟ କରଗଲ ଦେଶେ ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗାଦୀ
 ପୁଣି ତା କରବ କିଏ ? ଅକ୍ତିବ କେ ହାୟ
 ଦରଦ୍ର କୁଟିରଠାରୁ ଶକ୍ତିହର୍ଷ୍ୟ ଯାଏ ?
 ଚିନ୍ତିବଟି ଆଉ କାର ସୁଦକ୍ଷ ଅଙ୍ଗୁଳି
 ଚଳାଇ ସୁସମା-ଝର ଶବଳିତ ତୁଳୀ ?
 ଶାରଦା ଯୋଗ୍ୟ ସୁତ ହେ ଯୁଗବନ୍ଦନ !
 ଉତ୍କଳର ହସ୍ତେ ଦେଲ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ଧନ
 ଯାବତ ଥିବଟି ଶିଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟ, ଏ ଜାତି
 ପୂଜିବ ସ୍ଥ ତରେ ତବ ନିତ୍ୟ ଶିର ପାତ ।

ମେହେର କବି ଗଙ୍ଗାଧର

କବିକୁଳଚନ୍ଦ୍ର ଅହେ ଗଙ୍ଗାଧର !
ତୁମ ବିରଚିତ ସାହିତ୍ୟ-ସମ୍ଭାର
ଚରଦିନ ରହି ବାଣୀପାଣି-ଆଳେ
ଅମର କରିଛି ତୁମକୁ ଉଲ୍ଲେଖ ।

ତବ ସୁଲଳିତ କାବ୍ୟ ‘ଉଦ୍‌ଧୁମଜା’
ଧନ୍ୟ ସେ ଲେଖାର ଗୁରୁ ପରପାଟୀ
ଧନ୍ୟ କବି ତବ ଲେଖନୀର ତୁଳୀ
ଜିନ୍ଦା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅସିଥିଲୁ ଧର ।

ଲଭି ବିଭୁଙ୍କର ଅମୋଘ ଅଶିଷ୍ଟ
କାଳିଦାସଙ୍କର ହେଲୁ ପଟ୍ଟଶିଷ୍ୟ
ବାଣୀ-ତପୋବନେ ହେ ବିଜ୍ଞ ତାପସ !
ବିଭବଲ କାବ୍ୟ-ସାମରେଦ ରସ ।

ଅନ୍ଧ ବାଇଜରେ ସ୍ପଟିକ ଦର୍ପଣ
ମରୁକୋଳେ ଅବା ସୁଖ୍ୟାମଳ କୁଣ
ବଡ଼ ଦେଶେ ଯଥା ସ୍ଥିର ଦାସଛବି
ଏ ବାଇଜେ ତଥା ଜିନ୍ଦା ତବ କବି !

ଦେଶ ବା ସମାଜେ ଲେଖନୀ ତୁମର
 କରି ନାହିଁ ଖାଲି ପ୍ରଭାବ ପ୍ରସାର
 ଅମର ପ୍ରଭାବ ତବ ସବୁଠାଏ
 ଖେଳି ଯାଇଅଛି ମଳୟ ପର୍ବତେ ।

ଦାରଦ୍ରୁ୍ୟ-କବଳୁଁ ସେ ଦବ୍ୟ ପ୍ରଭା
 ମୁକ୍ତି ଥିଲେ କବି, ମନେ ହୁଏ କିବା
 ବଢ଼ି ସାବଲ୍ଲଭେ ପ୍ରୋତସ୍ଥିନୀ ପରି
 ମାଡ଼ି ଯାଇଥାନ୍ତା ବହୁ ଦୂର ଧରି ।

ମାତର ତ ଏହା ଦୁନିଆର ଲାଳା
 ପ୍ରଗତି-ଅପୂର୍ବେ ପଦେ ବାଜେ ଶିଳା
 ସବୁ ବୁଝି ତେଣୁ ହେ ଉଦାରମନା !
 ଦୈନିକ ପାଇଁ ତଳେ ନ କଲ ଶୋଚନା ।

ଅଭାବର ଶତ ଫୁର ଉପହାସ
 କରିନି ମଳିନ ତୁମର ବିକାଶ
 ଜଗତେ ପ୍ରଭାବ ଚିର ପରିମଳ
 ପ୍ରକାଶେ ନିଜରେ ଯଥା ଶକ୍ତିଦଳ ।

ପ୍ରଭାବର ତବ ନୀରାଜନା ଲାଗି
 ଉଠିନି ଏ ଜାତି ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଜାଗି
 କାବ୍ୟନିଧି ତବ ତଥାପି ବରେଣ୍ୟ !
 କସ୍ତୁରୀକା ସମ କରେ ସମ୍ମୋହନ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଥିବ ଯେତେ ଦିନ
ଥୁବ ଯେତେ ଦିନ ‘ତପସ୍ୱିନୀ’ ଚିହ୍ନ
‘ଉତ୍କଳଲକ୍ଷ୍ମୀ’ର ଅନବଦ୍ୟ ଅଗ୍ର
ଦାସିବ ଉତ୍କଳ-ସୁଧୀବର-ସଗ୍ର ।

ବାଢ଼ି ଗଲ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟର ଭିତ୍ତି
କରିବ ସମ୍ବଳ ଗରିବ ଏ ଜାତି
ପ୍ରବଳିତ ହେମ ମୁକୁତାର ସର
କାବ୍ୟ-ଉପବନେ ‘ପ୍ରଣୟବନ୍ଧୁ’ ।

କବିତା-ବିଭବେ ଯେ ‘ଅରଘ୍ୟାଳୀ’
ବାଢ଼ି ଗଲ କାବ୍ୟ-ଉପବନ-ମାଳୀ ।
ବାଣୀପଦେ, ତାହା ଚରମନୋହର
ଭ୍ରାତା-ଭକତ ହେ କବି-ମିହିର !

ପଞ୍ଚୀପ୍ରାଣ ନନ୍ଦକିଶୋର

କାହିଁ ଗଲ ପଞ୍ଚୀପ୍ରାଣ ହେ ନନ୍ଦକିଶୋର !
 ନିଶିଳ ଉତ୍କଳପ୍ରାଣେ ଅଣି ହାହାକାର ?
 ହରାଇ ଦେଶମାତୃକା ତୁମ ପରି ସୁଅ
 ନୟନୁ ଝରସ ଅଶ୍ରୁଧାର ଅହରହ ।
 ଜନମି ତ ମରୁଛନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ ଅଗଣନ
 ମାତ୍ର ସେ କୋଟି ଜନମେ କିବା ପ୍ରୟୋଜନ ?
 ତୁମ ପରି କବି କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ହରାଇ
 ଫେରି ପାଇବାକୁ ଯେତେକ୍ ଅଛ ଅଣା ନାହିଁ ।
 ତୁମପାଇଁ ଉତ୍କଳର ଶତ ପଞ୍ଚୀପ୍ରାମ
 ବୁଲୁଛନ୍ତି ଦିବାନିଶି ସୁର ତବ ନାମ
 ହୁମଛଲେ ମୁଣ୍ଡେ ଅଶ୍ରୁ ଶ୍ୟାମ ଦୁବଦାସ
 କାନନ ମର୍ମରତ୍ନେ ତେଜି ଦୀର୍ଘଶ୍ବାସ ।
 ପଞ୍ଚୀ-ସୁପ୍ତମା-ରସିକ ତୁମ ପରି କେହୁ
 ନିଶିଳ ଉତ୍କଳେ ଅଜି ଜଣେ ଦେଖା ନାହିଁ ।
 କି ମଧୁ କଲ୍ପନା ସତେ କରି ଆହେ କବି !
 ଚିନ୍ତିଲ ପଞ୍ଚୀର ଗୁରୁ ବିମୋହନ ଛବି ।
 ଉପାର ଅଧରଗୋରୁ ନବବଧୂସାସ
 ପିଟାଏ ଛନ୍ଦରେ ତବ କଲ୍ପନା-ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ
 ପ୍ରାବୃତ୍ତର ଚନ୍ଦ୍ର ଯେବେ ଧରଣୀରେ ଖେଳେ
 ‘ବରପା କବିତା’ ତବ ଜାଗେ ପ୍ରାଣତଳେ ।

ଗଗନେ ଗରଜେ ମେଘ, ତଳେ ଝଡ଼ ତାଳେ
 ହୃଦୟ-ଫଳକେ ଶବ୍ଦ ଦୁଃଖ-ଛବି ଆଳେ—
 ବିରହଣୀ ନିରମାଣୀ—ଯା ହୃଦ-ନନ୍ଦନ
 ନିଠୁର ନିୟତବଶେ ହୋଇଛୁ ଦହନ ।
 ଉଇଁଲେ ଦସନ୍ତପ୍ରାଣେ ଯେବେ ବାଳରବି
 କେଉଁ ପଥୁ ତୁଳୀପୁଟେ ଆଜିଲ ସେ ଛବି !
 ଶିଶୁମୁଖେ ପୁଟେ ଆଜି ଯେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଚିନ୍ତା
 ପ୍ରଦଣେ ତା ଜାଗିଉଠେ ତବ ମଧୁସୂଦ ।
 ପଞ୍ଚାବ୍ଦିରେ ଶୁଣି ରବି ତାମରାକାର
 ବାଦି ଦେଲେ ଯେବେ ବଧୂନଶ୍ରୁତି ଆଧାର
 କି କଥା କହିଲେ କାକ ଚଞ୍ଚୁ ଦେଇ ଭ୍ରମେ
 ସେ ବାଣୀ ପୁଟିଲେ ତୁମ ଲେଖନୀର ମୁନେ ।
 କବିତାବିଦ୍ୟ ତବ ପଢ଼ିଲେ ହେ କବି !
 ମୁଣିମନ୍ତ୍ର ହୋଇ ଉଠେ ନେତ୍ରେ ପଞ୍ଚୀଛବି ।
 ଅନୁଭା କୁମାରୀ ମେଲ ଖୁଦୁକୁଣୀ ପୀଠେ
 ନବୋଦା ଦୟାଳୁ ଭେଟେ ପୁଷ୍ପବିଶୀ ତୁଠେ ।
 ସଞ୍ଜର ଖଞ୍ଜିଣୀ ମାଡ଼ ଭାଗବତ ଘରେ
 ଶୁଭାଳ କୁହାଟ ପୁଣି ମଶାଣି ପ୍ରାନ୍ତରେ ।
 ନିଶିର ପିଣାଚ ସମ ଦନ୍ତ ଆସି ତାଙ୍କ
 ଉପୁଜାଏ ସୁପ୍ତ ଶିଶୁପ୍ରାଣେ ଯା ଅତଙ୍କ ।
 ନିଦାଘର ଶାଞ୍ଜି ସ୍ୱପନେ, ବରଷାର ତାନେ
 ଯେ ବ୍ୟଥାର ବାଣୀ ଭରେ ପ୍ରକୃତର କାନେ
 ସେ ନୀରବ ରହସ୍ୟର ବର୍ମ ଉନ୍ମୋଚନ
 କରିବାକୁ ଏକା ତୁମେ ହୋଇଛୁ ଭ୍ରାତନ ।

ଜୀବର କବଳେ ପଡ଼ି ସକଳ ଶକତି
 ଧରଇ ଅବର ବେନି ନେତ୍ର ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି
 ଚରଣଶଯ୍ୟା ପରେ ଶୋଇ ପଶ୍ଚିମ ଜୀବନେ
 ଶେପିଗଲ ତୁମେ କବି ସାହିତ୍ୟ-କାନନେ—
 ରୂପରସଗନ୍ଧମୟ ଯେ ‘କନକଲତା’
 ହୃଦୟ-ପାତ୍ରରୁ ଯେହେଁ ସକଳ ମମତା
 ନିଃଶେଷି ଦେଇଛ ତହିଁ ତାଳି ପକ୍ଷୀପ୍ରାଣ
 ସମାଜେ ଅସନ ଯାର ଅଦର୍ଶ ମହାନ ।
 ଉପକଥା ଛଳେ ତୁମେ ନାଶର ଆକୃତି
 କୋମଳ ଅବେଗମୟ ସୁଷ୍ମ ଅନୁଭୂତି
 ନିପୁଣ ଭୂଲିକା ମୁନେ ପ୍ରକାଶି ହେ କବି ।
 ରଖିଗଲ ଏକ ମଧୁ ଅନୁପମ ଛବି ।
 ସମାଜର ନାଶହୃଦସ୍ପନ୍ଦନ ଯେସନେ
 ଅନୁଭୂତ ହୋଇ ତୁମ ସୁକୋମଳ ପ୍ରାଣେ
 ତା ପାଇଁ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଯେତେ ସେନେହ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ
 ‘କନକଲତା’ରେ ତବ ଲଭିଛୁ ପ୍ରକାଶ ।
 ଯାବତ ଏ ଦେଶେ ଥିବ ଶତ ଶତ ପକ୍ଷୀ
 ହସୁଥିବ ଯେତେ ଦିନ ଶ୍ୟାମ ତରୁବଞ୍ଚୀ
 ଗାଉଥିବ ରୁତକୁଞ୍ଜେ ‘ବସନ୍ତକୋକିଳ’
 ବହୁଥିବ ଯେତେ ଦିନ ‘ନିର୍ଦ୍ଦିଶିଣୀ’ ଜଳ
 ସେତେ ଦିନ ଯାଏ କବି, ଏ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି
 ବିସୋର ପାରିବ ନାହିଁ ତବ ମଧୁ ସ୍ମୃତି;
 କବିତା ତୁମର ଗାଇ ବିପକ୍ଷୀର ତାନେ
 ଆଜିବ ସ୍ୱଦେଶ-ଛବି ତରୁଣ-ପରାଣେ ।

ଉତ୍କଳକବି ମଧୁସୂଦନ

ଉତ୍କଳମାତାର ଅଦେଶ ଯୋଗ୍ୟତମ ସୁତ
 ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ସାଧୁଶ୍ରୀଗଣସୁତ !
 ଲଭିଥିଲ ଜନ୍ମ ସିନା ନରଦେହ ଧରି
 ଶବ୍ଦେ ତବ ଦେବଧର୍ମ ଥିଲେ ବିଭୁ ଭବି ।
 ମହର୍ଷିପ୍ରବର ତୁମେ, ମହର୍ଷିର ଗୁଣ
 ସରଳ ହୃଦୟେ ତବ ଲଭିଥିଲ ହ୍ରୀନ ।
 ବହୁ ତପସ୍ୟାର ଫଳେ ଜନନୀ ଉତ୍କଳ
 ତବ ସମ ଯୋଗ୍ୟ ସୁତ କରିଥିଲ କୋଳ ।
 ଜୀବନର ଥିଲ ତବ ସତ୍ୟ ମହାବ୍ରତ
 ନେଇଥିଲ ବାଞ୍ଛା ତେଣୁ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମପଥ ।
 ହିଂସା କପଟତା ତୁମଠାରୁ ବହୁ ଦୂରେ
 ପରାଜିତ ସମ ଛୁଡ଼ାଥିଲେ ଯୁକ୍ତକରେ ।
 ଦେଶସେବା ଜୀବନର ଥିଲ ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ
 ଆତ୍ମ୍ୟରେ ପୁରିଥିଲ ତବ ଦେବପ୍ରାଣ ।
 ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ତୁମେ ଥିଲ ଅବତାର
 ଦେବଭୂର ଉପାଦାନେ ବଳିଷ୍ଠ ଶରୀର
 ହୋଇଥିଲ ଗଢ଼ା ତବ—ତେଣୁ ଋଷିପ୍ରାଣ !
 ସାଧୁଲ ଉତ୍କଳେ ଜନ୍ମ ପ୍ରଭୁର କଲ୍ୟାଣ ।

ବିଚିତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ତୁମେ ରଚି ଛାନ୍ଦ ଗୀତେ
 କରଲ ପ୍ରଚୁର ଛନ୍ଦସମାଜର ହୃଦେ ।
 “ଅଶିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡପତି ମୋ ଜୀବନସ୍ୱାମୀ”
 ଶିଶୁର ହୃଦୟେ ଦେଲ ଭକ୍ତି-ବାଜ ବୁଣି ।
 ଉଲ୍ଲେ ଅମୃତ ସମ ତବ ପୁଣ୍ୟ ଗୀତି
 ବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତାର ପ୍ରାଣେ ଦିଏ ପ୍ରୀତି ।
 ଶାରଦାଭବନ ଥିବ ଯାବତ ଉଲ୍ଲେ
 ପାଉଥିବ ପୂଜା ତୁମେ କୋବିଦମଣ୍ଡଳେ ।
 ଯାବତ ଥିବ ଏ ଭବେ ଭକତର ବିଷ୍ଣୁ
 ରହିଥିବ ଦାସ ତବ ଅମର ପ୍ରଭା ।

ଦେଶପ୍ରାଣ ଗୋପବନ୍ଧୁ

ଅହେ ପ୍ରାଣସ୍ବରଣୀୟ ଘାନଜନବନ୍ଧୁ
ନିଶିଳ ଉତ୍କଳନେତ୍ର ଶିଳାଦଳ ରୁହାଈ
ଦେଶହୃଦେ ତାଳି ତବ ପ୍ରତି ରକ୍ତବିନ୍ଦୁ
ରହିଲ ହେ କେଉଁ ଦେଶେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ?

ହେ ଦେଶବସୁଳ, ଅଜି ତୁମର ଅଭାବେ
ଦରିଦ୍ର ଉତ୍କଳପ୍ରାଣ କରେ ହାହାକାର
ଚିରଦିନ କାନ୍ଦୁଥିବେ ଏ ଦେଶେ ସରବେ
ସ୍ବର ତବ ଗୁଣାବଳୀ ଅହେ ତ୍ୟାଗବର !

ଉତ୍କଳକୁ ଅପଣାର ପରିବାର ମଣି
ଦେଶହୃଦେ କିଏ ଦେବ ସବସ୍ବ ହେ ତାଳି ?
ଅସମ୍ଭବ ଅନେ ତାହା ହେ ବୀରଅଗ୍ରଣୀ
ଉପମା ତୁମେହିଁ ଦେଶେ ତୁମର ହେ ଖାଲି ।

କେତେ ଦିନ ପରେ ଆଉ ବିଭୁର ନିର୍ଦ୍ଦେଶେ
ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ତବ କିଏ କରିବ ପୁରଣ
ଅବତାର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଦେଶେ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବେଶେ
କାଶନ୍ତି ତା ସବଦର୍ଶୀ ଏକା ଭଗବାନ ।

ଦେଶଦୂତେ କିଏ ଅଛ ଭୋଗି କାରବାସ
 ଅଣିବ ଉତ୍କଳପ୍ରାଣେ ନବୀନ ଉତ୍ସାହ
 ବୁଝୁଷୁ ବଦନେ ଅଛ କେ ପୁଣି ଛାଡ଼ି ଦାସ
 ଭାଳିବ ଦରଦ୍ର ଲାଗି ଧାର ଧାର ଲୁହ ?

ଅଭୁତ କରମଶୀଳ ହେ ବୀରକେଶରୀ
 ଛଳମୟା ଉତ୍କଳର ପୁଣିଞ୍ଜ ସପନ
 ଦେଖିବାକୁ ଏ ଜାତିରେ ଅଛ ତୁମ ପରି
 ହେ ଦେବତା ! କେହି ଅଛ ନୋହିଲ ଭୁଜନ !

ଦରଦ୍ର ଉତ୍କଳେ ଲାଗିଅଛି ଚରଦନ
 ସେହି ବନ୍ୟାର ତାଣ୍ଡବ, ଝଡ଼ର ବିଦ୍ରୁପ
 ସେହି ଲକ୍ଷ କଙ୍କାଳର ଡାଦ୍ର ଅନଶନ
 ମରଣର ଅଭିନୟେ ପ୍ରେତାହାର ସ୍ତ୍ରୁପ ।

ମାତ୍ର ଧରି ସହସ୍ରତା ହିମାଚଳ ସମ
 ଗୃହେ ଶୁଦ୍ଧ କିଏ ନିଜ ବୁକୁଟିର ଧନ
 ଯାଉଛି ଅକାଳ-ରଣେ ପିନ୍ଧି ତ୍ୟାଗ-ବର୍ମ
 କୋଟି ପ୍ରାଣ ପାଇଁ ସାଜି ନିର୍ଭୀକ ସରନ ?

ଅହେ ଦେବ ! ତପୋନିଷ୍ଠ ଭଗୀରଥ ଶର
 ଜାତୀୟତା-ପୁରସ୍କୃତି ଅଣିଲ ଯା ବାହି
 ପରାଧୀନ ଜାତି ପିଇ ତା ପବିତ୍ର ବାରି
 ମୁଁ କ୍ରମେ ସଚକିତେ ଉଠିଲି ଗୃହି ।

ବୁଝିବ କି ବାରେ ଏବେ ନବଯୁଗ-ଗୁରୁ
ଅନନ୍ତ-ପ୍ରସାଦିତ ଓଡ଼ିଆର ମୁଖେ
ଥାଇ ହେ ଅମରବନ୍ଧ୍ୟ ! ସେ ସରଗପୁରୁ
କେତେ ଯେ ଦୁଃଖର ଝଡ଼ ବାଜେ ତାର ବୁକେ ।

ଅଭିଶପ୍ତ ଏ ଉତ୍କଳ ଚିର ଭାଗ୍ୟହୀନ
ତୁମ ପରି ଯୋଗ୍ୟ ସୁତ ହସଇ ଅକାଳେ
ଦୀର୍ଘ ଅସୁ ବହୁଥିଲେ ତବ ଅନୁଷ୍ଠାନ
ପୂର୍ଣ୍ଣିକା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଅନ୍ତେ ସକଳେ ।

ହେ ତାପସ ! ବନ୍ଧୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା ତୁମର
ଶତମୁଖୀ ନଦୀ ସମ ଉପଶାଖା ଧରି
ବନ୍ଧୁଦିଗେ ଗତି ରଚି ଦାନ ଉତ୍କଳର
ପାଇଥିଲା ଖୋଜି ତାର ଭାବି-ଭାଗ୍ୟ-ତୋରି ।

କବି କର୍ମୀ ତ୍ୟାଗୀ ରୂପେ ଜାଲି ପୁଣ୍ୟ ବଖା
ଜାତର ପରାଣେ ଯେହୁ ଅଣିଲେ ସ୍ତମ୍ଭନ,
ଲିଭିଯିବ କାର ହୁଅୁ ତାଙ୍କ ମଧୁସୂଦନ
ମରତ-ସାହାସରେ ଥିଲେ ଯେ ନନ୍ଦନ ?

‘ସମ୍ବାଦସହ’ ର ତୁମେ ପ୍ରଥମ ଜନନ
ପରକାଶି ଅନବଦ୍ୟ ମୌଳିକ ପ୍ରବନ୍ଧ
ଜାଞ୍ଜୟ ଭାଷାରେ ବାର ! କବି ପ୍ରାଣ ଦାନ
ଦେଇ ଯାଇଅଛ ତାରେ ସବୋଇ ଅସ୍ତବ୍ଧ ।

ଉତ୍କଳର ନଈ ଗିରି ପ୍ରାନ୍ତର କାନନେ
ଗଭୀର ସେନେହ ତବ କେସନେ ନିହିତ
କେସନେ ରସନା ତବ ସୁତ ତାର ଭଣେ
“କାହିଁ କବିତା”ରେ ତାହା ହୁଏ ଅନୁଭୂତ ।

ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଗତ ଗୌରବ କାହାଣୀ
ସ୍ୱକାୟ ମଧୁର ଭାଷେ ହେ ବୀର କୋବିଦ
ପ୍ରକାଶ ଅଗ୍ନେୟ ଅଉ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବାଣୀ
କରିଅଛ ଏ ଜାତିରେ ସତତ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ।

“ଦେଶର ସ୍ୱରାଜ୍ୟପଣେ ଅଛି ଯେତେ ଗାଡ଼
ପୁରଯାଇ ପଡ଼ି ତହିଁ ମୋର ମାଂସ ହାଡ଼”
ଏଭଳି ଅହ୍ୱାନ ବାଣୀ କେହି ତୁମ ସ୍ୱର
ଶୁଣାଇ ତ ନାହିଁ ଦେଶେ ନରଦେହ ଧର !

ତୁମେ ଯଦି ଖାଲି ବାଣୀ-ଉପାସକ ରୂପେ
ନିପୁଣ ଭୂଳିକା ମୁନେ ଯାପିଥାନ୍ତି ଦିନ
ପ୍ରତି ହୁଏ, ଲଭିଥାନ୍ତି ସାହିତ୍ୟର ସୁଧେ
ତୁମର କବିତାବଳି ସବୋଇ ଅସ୍ତନ ।

ପାଲୁଟିଛି ଏ ଧରଣୀ ଯା ପରଶ ଲଭି
ସ୍ୱାର୍ଥହୀନାଦ୍ୱେଷଦ୍ୱାନ ସୁନ୍ଦର ସରଗ
ସେ କି ମରପାରେ ଅଛି ଯାବତ ଏ ରବି
ବନ୍ଦୁ ବନ୍ଦୁ ରକତରେ ଦେଲି ଯେ ଅରବ ?

ତୁମେ ଯଦି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଯାଇଥାଅ ମର
 ତୁମ ସଙ୍ଗେ ମରଅଛି ଜାତର ପରାଣ
 କେବେ ପୁଣି ସେ ରାଇଁ ଅସିଲେ ଦେ' ଖେର
 ପୁଣିବେ ଭଲ୍ଲଳୀ ତବ ପଙ୍କଜ-ଚରଣ ।

ଯଦି ଅବା ତୁମେ ଅଜି ତେଜି ମରଦେହ
 ଯାଇଅଛ ଏ ଦେଶର ମାଟିତଳେ ଲୁଚି
 ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ତୁମର ସେ ରକ୍ତର ବ୍ୟୟ
 ରଖିଛି ଅମର କରି ତୁମକୁ ଦୀନୀ !

ମନସୀ ମଧୁସୂଦନ

ଅଜ୍ଞାନ-ତମିର-ଦେଶ ଜ୍ଞାନାଲୋକେ

ଅଲୋକିତ କରି

ଜନ୍ମିଲ ଉତ୍କଳ-କୋଳେ ଦେଶପ୍ରାଣ

ହେ ବୀରକେଶରୀ !

ପକିଲ ଉତ୍କଳ-ସରେ ପୁଷ୍ଟି ତୁମେ

ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅରବିନ୍ଦ

ବିତରଲ ପ୍ରତି ହାତେ ହେ ମନାସି !

ଜ୍ଞାନ-ମକରନ୍ଦ ।

ପରଶ ପଥର ପୁର୍ବେ ଲୌହ ଯଥା

ପାଲଟେ ନାଶିନ

ତୁମ ପରି ପୋଷ୍ୟ ସୁତ ପାଇ ମାତା

ଉତ୍କଳ ତେସନ ।

ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମିକ ବାଗ୍ମୀ ସତ୍ୟପ୍ରିୟ

ସବୁଗୁଣାଧାର

ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରବିଶାରଦ ଯେ ନିର୍ଭୀକ

ତ୍ୟାଗୀ ବୀରବର !

ଲେଖନୀ ଅକ୍ଷୟ ମମ ବର୍ଣ୍ଣିବାକୁ

ଅଗାଧ ପଣ୍ଡିତ୍ୟ

ଭାଳିଗଲ ସତ୍ତ୍ୱମଣ୍ଡେ ଯେ ମଧୁର

ବକ୍ତୃତା ସାହିତ୍ୟ ।

ପୁନରପି ଜନ୍ମେ ଅଉ ଉତ୍କଳରେ
 ତୁମ ପର କିଏ
 କରିବ ସ୍ୱଦେଶ ଚିନ୍ତା ଜୀବନର
 ଶେଷ ଶ୍ୱାସ ଯାଏ ?
 ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସୁଦୂରେ ଥୋଇ ଦେଶମାଇଁ
 ତାଳି ମନପ୍ରାଣ
 ପୁରପକ୍ଷୀପ୍ରାଣେ ତୁମେ ଅଣିଅଛ
 ନବ ଜାଗରଣ ।
 ହେ ଚତୁର ବୁଦ୍ଧିଜୀବ ! ସ୍ୱାର୍ଥଯନ୍ତ୍ରେ
 ହୋଇ ପୁରୋଦ୍ଧତ
 ଜାତ-ପ୍ରେମ-ବହ୍ନି ତୁମେ ପ୍ରତି ପ୍ରାଣେ
 କଲ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ।
 ସ୍ୱଦେଶର ଟେକ ପାଇଁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ
 ଦେଇ ଜଳାଞ୍ଜଳି
 ଯୋଡ଼ ଦେଇଅଛ ତୁମେ ଜନନୀର
 ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ମଉଳି ।
 ଶିଳ୍ପ କଳା କରଣଳ ଦେଶେ ଦେଶେ
 କରି ହେ ପ୍ରଚାର
 ଜଡ଼ ଏ ଓଡ଼ିଆ ପିଣ୍ଡେ କରିଅଛ
 ପ୍ରେରଣା ସଞ୍ଚାର ।
 ହେ ଜନନୀ-ଅବତଂସ, ଜନ୍ମଭୂମି—
 ଅଦ୍ୟ ସୁସ୍ୱଧର !
 ଶୁଣାଇଛ ପ୍ରତି କାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା
 ମୁକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରର ।

ବାରଗୀତ ଗାଇ ପୁଣି କବିକଣ୍ଠେ
 ମେଘମନ୍ଦ୍ର ସ୍ଵରେ
 ତଡ଼ିତପ୍ରବାହ ତୁମେ ଖେଳାଇଛ
 ପ୍ରତି ଧମନୀରେ !
 ବିରାଟ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଗଢ଼ିବାର
 କଳ୍ପନା ସପନ
 ଓଠ ଅଉ ଦେଖଇ ଆଜି ଘେନି ତୁମ
 ପ୍ରତିଭା ମହାନ ?
 ତୁମ ତରୋରାବେ ବାର ଏ ଦେଶ ଯେ
 ତମିରେ ମଗନ
 ପଥରୁଟି ଜନନୀର ଛନ୍ଦ୍ର ଯେତେ
 ଅରକ୍ଷ ସନ୍ତାନ ।
 ଅରକ୍ଷ ପ୍ରଭୃତ ବିତ୍ତ ଦେଶକୁଡ଼େ
 କବି ସବୁ ବ୍ୟୟ
 ପଥର ଭଙ୍ଗାର ସମ ରକ୍ତହସ୍ତେ
 ନେଇଛ ବିଦାୟ ।
 ତେଣୁ ଆଜି ହିସାବ୍ୟାରେ ପକ୍ଷୀପୁରେ
 ଉଠେ ସେହି ଗାନ
 “ତ୍ୟାଗବାର ବାରବାହୁ ଯୋଗ୍ୟମୁକ
 ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ।”
 ଅଧୁନିକ ଉତ୍କଳର ଯାହା କିଛି
 ସବୁଶ୍ରେଷ୍ଠ କୃତ୍ୟ
 ତା ତଳେ ଅଦେଶାଭାବେ ରହିଅଛି
 ଲୁଚି ତୁମ ହାତ ।

ଏ ଦେଶ ପଦବା ଅଜି ଲଭଅଛି
 ସ୍ୱକାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା
 ତା ମୂଳେ ରହିଛି ବାର ! ସୁକଠୋର
 ତବ କର୍ମନିଷ୍ଠା ।
 ଉତ୍କଳ ପାଇଛି ଫେର ପଦ ତାର
 ହୃଦ-ଗର୍ଭରବ
 ଜାତିର ସମ୍ମାନ ଅର ପ୍ରତୀକ୍ଷି
 ଅମୂଲ୍ୟ ବିଭବ—
 ହରାଇ ନାହାନ୍ତି ଅଶା ପଦ ଅଜି
 ଦାନ ପ୍ରଜାକୁଳ
 ତା ମୂଳେ ନିହିତ ଅଛି ବାର ! ତୁମ
 ଏକାଗ୍ରତା ପଳ ।
 ତଥାପି ହୃଦ୍ୟୁର୍ପର ସମାପ୍ତାନ
 ଅଚରଣ ଲଗି
 ଥିଲ ତୁମେ ବହୁ ଦୂରେ ନିର୍ମମ ଏ
 ସମାଜ ତଥାଗି—
 ତଥାପି ଯେ ପ୍ରତିନିଧି ଥିଲ ଜଣେ
 ହୃଦ୍ୟୁ ସମାଜର
 ହୋଇଛି ତା ପ୍ରମାଣିତ ତୁମଠାରେ
 ଶତାଧିକ ବାର ।
 ଅଭାଗୀ ଉତ୍କଳମାତା ଶିବସ୍ଥାନ
 ସୀତା ମେରୁଦଣ୍ଡ
 ଭାଙ୍ଗି ଯେ ପଡ଼ିଛି ତବ ତିରୋଧାନେ
 ହୋଇ ଶତଶତ୍ରୁ ।

ଜାତୀୟ ଜୀବନେ ଯେତେ ଥିଲା ପାପ
 ଅନ୍ଧ କୁଞ୍ଚୁସ୍ତାର
 ବନ୍ୟାସ୍ରୋତ ସମ ଭ୍ରମି ଯାଇଛି ତା
 ଲଗି ତୁମ କର ।
 ନବୋତ୍ଥାନ-ଜନ୍ମଦାତା କୁଳବୃଦ୍ଧ
 ସେ ମଧୁସୂଦନ !
 ଉଣୀ ଡକ ପଦ୍ମତଳେ ଏ ଉତ୍କଳ-
 ଜାତି ଚରଦିନ ।

ବାଗ୍ମୀ ବିଶ୍ୱନାଥ

ଶୁଭକ୍ଷଣେ ଜନ୍ମି ଅହେ ବୀର ବିଶ୍ୱନାଥ !
 ଶୂଳିଲ ନିପୁଣ କରେ ସାରସ୍ୱତ ରଥ ।
 ଉତ୍କଳମାତାର ତୁମେ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ
 ବକ୍ତୃତା-ମଣ୍ଡପେ ଥିଲ କେଶରୀ ସମାନ ।
 ସାହିତ୍ୟ-ପୁରୋଧା ବାଗ୍ମୀ ହେ ପ୍ରେରଣାଦାତା
 ତୁମ ସମ ପୁତ୍ର ଧରି ଧନ୍ୟ ଦେଶମାତା ।
 ସଞ୍ଜୀବନୀ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସାହିତ୍ୟ-ମଣ୍ଡାଣେ
 ଯାଇଅଛ ସ୍ମୃତି ତବ ରଖି କୋଟିପ୍ରାଣେ ।

ହେ ନିର୍ଭୀକ ସଂସ୍କାରକ ! ବାଜି ତୁମ କର
 ଭଜିଅଛି ଲୟ ଶତ ଅନ୍ଧ କୁସଂସ୍କାର ।
 ସନ୍ଦର୍ଭରଚକ ବାଗ୍ମୀ ନିର୍ଭୀକ ସରଳ !
 ସଞ୍ଚାରଛ ଓଡ଼ିଆର ପ୍ରାଣେ ନବ ବଳ
 ଆବର ଉତ୍ସାହ ଶକ୍ତି, ଶୋଣିତେ ସ୍ପନ୍ଦନ
 ଦେଶମାତୃକାର ତୁମେ ବରେଣ୍ୟ ନନ୍ଦନ ।

ଉପାୟ ବରଜି ଅହେ ଦେଶଭକ୍ତ ବୀର !
 ରଖିଲ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମ ମହତ ପ୍ରାଣର ।
 ତେଣୁ ତବ ସ୍ମୃତି ଅହେ ଅମୃତସନ୍ତାନ !
 ରହିଲ ସାରଦା ଶୀତେ ଚର ଅମଳନ ।

ଅସୀମ ସାହସ ଭରି ନିଃଶଙ୍କ ହୃଦୟେ
 ତୁମ ପରି ସଭାମଣି ମୁଖରକୁ କିଏ ?
 ଖେଳାଇ ଚମକ କେବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା ଜଣି
 ତୁମ ସମ ତାଳି ପ୍ରାଣେ ଅଗ୍ନିମୟୀ ବାଣୀ
 ଗରଜି ସଭାରେ ମନ୍ତ୍ର ସ୍ତବ୍ଧ ସମାନ
 ଉଦ୍‌ବୃଦ୍ଧ କରିବ କିଣେ ସଭାସଦମାନ ?

ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଯେତେ ଅଳ୍ପ କୁଞ୍ଚୁସ୍ମାର
 ବଳିଷ୍ଠ ସାହୃଦ୍ୟ ଭାସେ କରି ତା ପ୍ରବୃତ୍ତ
 ନବଯୁଗପ୍ରସ୍ଥା ରୂପେ ଛାପି ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର
 ଦେଖାଇଛ ତୁମ ମହା ଆଦର୍ଶ ସବଦ ।

ସାହୃଦ୍ୟ-ପୁରୋଧା ଭ୍ରମବର୍ମା ବିଶ୍ୱନାଥ !
 ତୁମେଟି ଉତ୍କଳେ ନାରାଣୀକ୍ଷା-ଅଗ୍ରଦୂତ
 ଯେଣୁ ଅନ୍ତଃସୁରବଦ୍ଧା-ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବିଲେକି
 ଜାଗରଣ ଇତିହାସ ଗଲ ତୁମେ ଲେଖି
 “ବିବିଧ ପ୍ରବଳେ” ଯାହା ଜାତିର ପରାଣେ
 ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ନବ ଶକ୍ତି ଉଦ୍‌ଘୀପନା ଆଣେ ।
 ତୁମ ତରୋଭାଦେ ଦେଶ ହୋଇ ଘ୍ରାନ ବଳ
 ସ୍ତବ୍ଧ ତଟି ତୁମର ଯାହା ରଖିଛି ସମ୍ବଳ ।
 ମାତ୍ର ତୁମ ଦନ୍ତମୁଖୀ ମହତା ପ୍ରତିଭା
 ଦେଶ ଆଗେ ଚରଦନ ହୋଇଥିବ ଉଭା ।

କବି କୁନ୍ତଳ

ଉତ୍କଳ-ଉତ୍ସବେ ଜନ୍ମି ଶୁଭକ୍ଷଣେ କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ !
 ଦେଖାଇଲ ନାଗଶକ୍ତି ଜୀବନରେ ଶୁଭକର୍ମ କରି ।
 ରମଣୀକୁଳ-ଅଦର୍ଶ କରିବାଙ୍କୀ ହେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ !
 ଦେବା ବାଣୀପାଣିକର ଯୋଗ୍ୟସୁତା ସ୍ୱର୍ଗତା କୁନ୍ତଳା !
 ସାହିତ୍ୟ-ଗଗନତଳେ ତୁମେ ଏକ ଦାସ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତାର
 ରମଣୀ-ସୁମନକୁଳେ ତୁମେ ସ୍ୱର୍ଗ ପାରିଜାତ-ହର ।
 ତୁମ ଭଜ ଅଦରଶ ନାଗପ୍ରାଣେ ଅଶିଷ୍ଟ ସ୍ତବନ
 ବାଦିଛ ଭ୍ରାତା-ପଦେ ଯେଣୁ ଶତ କବିତା-ସୁମନ ।
 ବିଧାତର ହୁର ଶାପେ ହତଭାଗୀ ଏ ଉତ୍କଳମାତା
 ଅକାଳେ ଯା ହରାଇଲ ତୁମ ଭଳି ଗୁଣବତୀ ସୁତା ।
 ଦ୍ୱିତୀୟା କୁନ୍ତଳା କେବେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଏ ମରତେ
 କରିବ ପୁରଣ ତବ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ନାହିଁଟି ପରତେ ।
 ଚରଦିନ ପାଇଁ ଗଲ ମରଣର ଯବନିକା ପାରେ
 ଅଉ କି ଏ ଦେଶନେତ୍ର ଦେଖିବ ସେ ଗୁରୁ ମୁଖ ବାରେ ?
 ଉତ୍କଳେ ତୁମର ପରି କେହି ମାତା କରିବ ପ୍ରସବ
 ଦ୍ୱିତୀୟା କୁନ୍ତଳାଟିଏ, କେବେ ଏହା ହେବ କି ସମ୍ଭବ ?
 ବିଧିର ଅଶିଷ୍ଟେ ତୁମେ ଆସିଥିଲେ ଦୀର୍ଘ ଅସୁ ଲଭି
 କାବ୍ୟଜଗତକୁ ନିଷ୍ଠେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରିଥାନ୍ତ ଦେବା ।
 ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ସେ ଅକାଂକ୍ଷା ମନେ ତବ ରହିଲା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ
 ଦରପୁଟ କହି ଆହା କାଟଦାଞ୍ଜ ହୋଇଲେ ଯେସନ ।
 ପୁରେ ପୁରେ ଜନ୍ମିବାକୁ ତୁମ ପରି ବିଦୁଷୀ ଲଳନା
 ସଞ୍ଜେ ଉତ୍କଳର ବଧୁ ବିଭୂପଦେ କରୁ ନିତ୍ୟ ଜଣା ।

ଦେବେ ବା ସେ କୃପା କରି ଶୁଣି ନାସ କରୁଣ ଆକୃତ
 ଦେବେ ଏ ଉତ୍କଳହାତେ ତୁମ ପରି ନାସ ବିଦ୍ୟାବତୀ ।
 ପୁନରପି ଏ ମାଟିରେ ଜନ୍ମ ଦେନି ହେ ଦେବୀ କୁନ୍ତଳା !
 ଭରବ କି ବାଣୀ-ବକ୍ଷେ ଗୁହ୍ୟ କାବ୍ୟ-କୁସୁମର ମାଳା ?
 ସାରଦାଚରଣେ ‘ଚମ୍ପା’ ‘ଶତଦଳେ’ ବାନ୍ଧିବ “ଅଞ୍ଜଳି”
 ଭ୍ରବ-‘ଦୁବା’ ଭ୍ରଷା-‘ବିଲେ’ ସଜାଇ ଗୋ ‘ଅରଚନା’ଆଳି
 ଜୋଛନା ତଳରେ ବସି ହୃଦୟର ଗୋପନ “ଉତ୍କଳସ୍ତ୍ରୀ”
 ସୁଦ୍ଧ ‘ଶ୍ରେୟାଳିକା’ କାନେ ଥରଥର କରିବ ପ୍ରକାଶ ।
 “କାଳୀବୋହୂ” ନାମ ଶୁଣି ଭ୍ରୁକୁଞ୍ଚନ କରେ ଯେଉଁ ଜାତି
 ତାହାଠାରେ ଦେଖାଇଛ ସୁରଲେଖ ଦେବୀର ଶକତି ।
 ପତିସ୍ନାନା ବିରହିଣୀ ବୁକୁ କେହ୍ନେ କରେ ହାଇହାଇ
 ନିର୍ମମ ସମାଜ ଆଖି ଖୋଲି ତୁମେ ଦେଇଛ ଦେଖାଇ ।
 ଭାମସ-ଗହ୍ୱରୁ ତୁମେ ରମଣୀକୁ କାନ୍ଦି ଆଖି ବଳେ
 ଥରାଇ ଦେଇଛ ଦେବୀ ! ଜୟ-ଭେରୀ ତାର ବେନି କରେ ।
 ଶତମୁଖେ କହୁଅଛ ସମାଜରେ କରି ତାର ଟେକ
 “ନାସ ଶକ୍ତି, ନାସ ଦେବୀ—ବିଳାସର ନୁହେଁ କୀର୍ତ୍ତନକ ।”
 ଯାଇଛ ସାହିତ୍ୟ-କୁଞ୍ଜେ ପୁଷ୍ପାଇ ଯେ ଶୁଭ ପାରଜାତି
 ଦେବତାର ଶୁଭ୍ରାଶିଷେ ରହୁ ତାହା ଚର ବିକଶିତ ।
 ତବ ଗୁଣ ଗାଇବାକୁ କ୍ଷମ କି ମୋ ଦାନ କଳପନା
 ତୁମ ଯଶେ ଗଉରବ କରେ ଆଜି ଉତ୍କଳଲଳନା ।
 ଉତ୍କଳ ଅଦର୍ଶେ ତବ ଅନ୍ଧକାର ହେଉ ଦୂରଭୂତ
 ତୁମର ମହତ୍ତ୍ୱ ଗୀତି ଗାଇ ନାଗଉଠୁ ଶିଳ ଚିତ୍ତ ।

କବିବର ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି

କି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଜନ୍ମ ଲଭି ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି !
 ହସ୍ତେ ଧରି ରସମୟ ବଳିଷ୍ଠ ଲେଖନୀ
 ବିମଣ୍ଡି ସାରଦା-ବସ କବିତା-ସୁମନେ
 କାଳବଳେ ଗଲ ତଳି ଅମର ଭୁବନେ ।

ଗୀରବ ସଗ୍ରାମ ନିତ୍ୟ ରଚି ବ୍ୟାଧିସାଥେ
 ଥାପିଗଲ ମହାକାବି ଉତ୍କଳ ଜଗତେ ।
 ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମର କବି ଏ ଦେଶ ମାଟିରେ
 ହେବନି ସମ୍ଭବ କେବେ ଦ୍ୱିତୀୟ କାଠାରେ ।

ସୁମଧୁର ତବ କାବ୍ୟ-ସାମୁଦ୍ରମାଧୁରୀ
 ପିଅନ୍ତି ଯା ସୁଧୀକୁଳ ପଥାମୃତ ସର ।
 ବିନା ଅୟାସରେ ଯେହେତୁ ଲେଖନୀରୁ ତବ
 ବରଜ୍ଜ୍ୱ ଅମର ଗାଥା ଚର ଅଭିନବ ।

ଅଗାଧ ସାଧନା ଆଉ ଏକାଗ୍ରତା ବଳେ
 ତୁମର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମେ କୋବିଦମଣ୍ଡଳେ ।
 ଧନ୍ୟ ତବ କଳ୍ପନାର ସୁରଙ୍ଗ ତୁଳିକା
 ଅକ୍ଷିଦେଇ ସାହିତ୍ୟେ ଯା ଅନବଦ୍ୟ ରେଖା ।

ସୁକଠୋର ସାଧନାର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଆଦର୍ଶ
 ତୁମଠାରେ ଏକା କବି ହୋଇଅଛି ଦୃଶ୍ୟ;
 ବହୁ ଶ୍ରମ ମଳେ ଯେଣୁ ହେ ବାଣୀସେବକ
 ନିର୍ମାଣିତ ସାହିତ୍ୟର ତୁଙ୍ଗ କୋଶାରକ ।

ଯାଇଅଛି ତୁମ ଯୋଗୁଁ ଭାରତୀ-ଦାନତା
 ଅପସରେ ଅନ୍ଧକାର ଉପା କରେ ଯଥା ।
 ପୁଷ୍ଟିକ ସମାନ ତବ କଳ୍ପନାର କାଚ
 ଆବୋର ନେଇଛି ଦେହେ ପୁରାଣର ଗୁପ୍ତ ।

ଅଜାତର ବିମୋହନ ଅଜ୍ଞାନମାଳିକା
 ତବ ବରେ ନବଭାବେ ଦିଏ ଆଜି ଦେଖା ।
 କେଉଁ ସ୍ୱରାଜରୁ ଭାବସାଗି ତୋଳିଅଣି
 ଗାଇଗଲ ଉତ୍କଳର ଗୌରବ କାହାଣୀ ।

ତୁମେ କବି ମିଶି ନାହିଁ ମାଟି ଶମଶାନେ
 ଲେଲିହାନ ଗିତା-ବୁଦ୍ଧେ ଉତ୍ସ ନୁହ ତୁମେ ।
 ଯାବତ ଏ ବିଶ୍ୱେ ଥିବେ ଚନ୍ଦ୍ରମା-ତପନ
 ତାବତ ଭାସୁର ଥିବ ତବ ମହାଦାନ ।

ବାଚସ୍ପତି ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର

କଠୋର ସାଧକ ଗୁଣିରତନ,
 କି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଲଭି ଜନମ
 ଅନ୍ଧରତ ବୁଦ୍ଧି ଭାଷା-ଅର୍ଣ୍ଣବେ
 ରଖିଗଲ ଯେଉଁ କାରତ ଭବେ
 ବିରାଟ ସେ 'ଭ୍ରମାକୋଷ'
 ଅନଶ୍ୱର ତୁଙ୍ଗ   ଜ୍ଞାନ-ହୁମାତଳ
 ଯା ଲଗି ଧନ୍ୟ ଏ ଦେଶ ।

ଧନ୍ୟ ହେ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ କଳ୍ପନା ତବ
 ସଜିଲା ଯା ବାଣୀ ବର ବିଭବ
 ଜ୍ଞାନର ଆକାର ରଚିଲ ତୁମେ
 ପୁରାଣପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉତ୍କଳଭୂମେ
 ତୁମ ଏକାଗ୍ରତା ସ୍ମର
 ଭରଣୀ-ସେବକ   ସାହିତ୍ୟସାଧକ
 ସେ ପଦାଙ୍କ ଧରି ।

ବାଉଁଶ୍ୟ ଜୀବନେ ତାରୁଣ୍ୟ ରେଖା
 ଦେଲା ଦେହେ ଭବ ନୁହନ ଦେଖା
 କଲ ଯେ ପ୍ରଗାଢ଼ ସାଧନା ତୁମେ
 ଜୀବ ଜୀବନର ପଶ୍ଚିମ ଯାମେ
 ଅନ କାଠାରେ ସମ୍ବନ୍ଧ
 ସାହିତ୍ୟ-ଗଗନେ ଛବି ନାନା ବର୍ଣ୍ଣେ
 ସୁଜାଲ ହେ ନବ ନବ ।

ଦୀର୍ଘ ପଞ୍ଚବିଂଶ ବରଷ ଯାକ
 ଲଗି ଗଢ଼ିଲ ଯେ ଶବ୍ଦ-କୋଣାର୍କ
 ଦୁରୁ ଦେଖି ତାହା ସାହିତ୍ୟ-ରଥୀ
 ଶିର ପାତ ନିଜ ଭାଲିବେ ନିଜ
 ଚିନ୍ତା ତୁମ କଳପନା
 ଅସୀମ ଧରଣୀ ତେଜ ବଳ ବାଣୀ
 ପୁଣି ଜ୍ଞାନ-ଆବଧନା ।

ଅହେ କର୍ମଯୋଗୀ ଯୁଗବନ୍ଦନ
 ସାହିତ୍ୟ-ବନ୍ଧୁର ନବ ପ୍ଳାବନ
 ଖେଳିଲ ଚୌଦିଗେ ତୁମର ବରେ
 ଅଞ୍ଚଳ୍ୟ ତରୁଣ ତୁମର କରେ
 ଲଭିଲେ ଉତ୍ସାହ-ଦାତ୍ରୀ
 ଅହେ ‘ଭ୍ରାତାକୋଷ- ଅଗ୍ରମ’-ଭାସସ
 ଭାବିଛ ଜାତୀୟ ସୁତ୍ରୀ ।

‘ଭ୍ରାତାକୋଷ’ ସେ ତ ପୁରକ କୋଷ
 ଉତ୍କଳଲ ଯାହା ଦେଶ ବିଦେଶ
 ବିରାଟ ସୁରୁରୁ ଶବଦ-ତାଳ
 ତାରି ମଧ୍ୟେ ବିଜ୍ଞ ହେ ପ୍ରହରଜ
 ବଞ୍ଚିଅଛୁ ଚରଦିନ
 ନର ଦେହ ଧରି କେନ୍ଦ୍ର ତୁମ ସର
 ଦେଇ ପାଇ ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ ।

ଗୁଣିଗଣାଗଣୀ ହେ ବିଜ୍ଞବର
 ହୋଇଲେହେଁ ମର ପିଣ୍ଡୁ ଅନ୍ତର
 ଭୁଲି କି ପାରିବ ଉତ୍କଳମୟା
 ଯାଇଛୁ ଯେ ଜ୍ଞାନ-ଦୀପ ଜଳାଇ
 ସାହୁତ୍ୟର ସିଂହଦ୍ୱାରେ
 ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ତାର ବିମଳ ଅଲେକ
 ଖେଳୁ ଥିବ ପକ୍ଷୀପୁରେ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର

ଯା ସୁଷମା ଖେଳେ   ତରୁ ଲତା କୋଳେ
                  ସୁଶ୍ୟାମଳ ଶିଷ୍ୟ ବେଦାରେ,
 ଯା ମହିମା ପୁଟେ   ସ୍ୱଦେଶେ ବିଦେଶେ
                  କାରୁକଳାୟତ ମନ୍ଦିରେ
                  ଯା ଅଙ୍କେ ଜନମି ଶତ ଶତ କବି
                  ଭରଣା ମନ୍ଦିରେ ଚିତ୍ତିଗଲେ ଛବି
 ମଣ୍ଡି ଭାର କୋଳ   ହେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର
                  ମିଶିଲ ତାହାର ଦେହରେ ।

ରତନଖରିତ   ସିଂହାସନ ତେଜ
                  ଭରତ-‘ଦ୍ୱିତୀୟ ତପନ’
 ଦାର୍ଢ଼ ଶ ନଳିରେ   ଦେଖିଲ ନିରତେ
                  ତାର-ରାଜଜର ସପନ
                  ଧରତଳେ ରଖିଗଲ ଯେ କାରତ
                  ତା ନିକଟେ ଭୁକ୍ତ କରୁଟ ବିରୁଦ୍ଧ
 ଦେଶବାସୀ ହାତେ   ଦେଲ ତବ ଯେଉଁ
                  ଅମୂଲ୍ୟ “ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ପଣ” ।

ଧନ୍ୟ ଉତ୍କଳର ଅସ୍ତମିତ ରବି
ଧନ୍ୟ ହେ ତୁମର ଜନମ
ଚିରଦିନ ପାଇଁ କରିଲୁ ଅମର
ମହୁମିତ ତବ କରମ
ଦେଶେ ଦେଶେ ବାଜି ତବ ପୁଣ୍ୟ ଜାଣି
ପ୍ରକାଶିଲା ଦିନୁ ଦିନ ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି
ଧନ୍ୟ ମା ଉତ୍କଳ ତୁମ ପରି ସୁତେ
କୋଳ କରି ତାର ମଣ୍ଡନ ।
ଯଶ-ଅଭିଳାଷୀ ନ ଥିଲେହେଁ ଭଗି
ମହତ ଅଦର୍ଶ ତୁମର
ସଙ୍ଗେ ଅଶିଥିବା ଅଭୁତ ପ୍ରତିଭା
କରିଛି ଜୀବନେ ଅମର
ପକ୍ କୋଳେ ଗୁରୁପକ୍ତ ପରସ୍ତେ
ଉତ୍କଳ ଭୁଗଣ୍ଡେ ଜନ୍ମ ତବସୟେ
କରିଲୁ ଯା ତୁମେ ଅଜ୍ଞାନାନ୍ଧକାରେ
ଜ୍ଞାନର ଅଲୋକ ପ୍ରଭୁର ।
ଚିର ଦୀରଦ୍ରୁପର କଷାଧାରୁଁ ତୁମେ
ଲଭି ତ ନ ଥିଲୁ ମୁକତ
ସାରା ଜିଣି ବସି ଯୋଗାସନେ ଭଗି
ସମ୍ଭ କରି ଦେହ ଶକତ
“କରମ ସାଧନ—ଶରୀର ପାତନ”
ଏହି ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଜପି ଜିଣିଦିନ
ରଖିଗଲା ତୁମେ କୋହିନୁର ସମ
ସ୍ବଦେଶେ ଅସମ୍ଭବ କାରତ ।

ପରଶ ପଥରେ   ବୁଝିବୁଝି ଏ ଖରେ
 କାନ୍ତିଟି ଯେସନ ହେମର
 ‘ଫୋର୍ଗେଟ’ଙ୍କ ସାଇଁ   ଏ ନିଶିଳ ମସ୍ତକ
 ବୁଝିଲ ମହତ୍ତ୍ୱ ତୁମର
 ମାଜିଲ ତୁମର ପ୍ରଗତି ସାଧନା
 ଦୂର ଗୋଲେକର ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା
 ତୁମ କୃତ-ରତ୍ନ   ଗୁହା ଚିରଦିନ
 ସୁଦ-ସୁଦେ କାଳ-ଦାମର ।

କେଉଁ ଦୂର ଦେଶେ   ଗଲ ଗୁଲି ଅହା
 ଭ୍ରମର ଜ୍ୟୋତିଷ-ଭ୍ରମର
 ସ୍ୱଦେଶ ଗୌରବ   ଉତ୍କଳକିଶିଠ
 ସାଧନା-ସରସୀ-ପୁଷ୍ପର
 କିଏ ଜାଣେ କେବେ ବିଷ୍ଣୁ କୃପା ଫଳେ
 ଦେହ ଧରି ପୁଣି ଏ ଦାନ ଉତ୍କଳେ
 ଅସିବ ହେ ଦେବ   ସ୍ୱପ୍ନ ସତ୍ୟ ହେବ
 ହେ ମନାସୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର !

କର୍ମବୀର ଗୌରୀଶଙ୍କର

କି ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗେ ଜନ୍ମ ହେ ଗୌରୀଶଙ୍କର
ଅରଜିଲ ମର ଦେହେ କାରତ ଅମର ।
ଆଲୋକ-ବର୍ତ୍ତକା ଧର ଅନ୍ଧାରୀ ଉଲ୍ଲେ
ଦେଖାଇଲ କର୍ମ-ପଥ ଭାବା ବଶଧରେ ।

କର୍ମ ସଙ୍ଗେ ରଚି ନିତ୍ୟ ନୀରବ ସନ୍ତାପ
ସ୍ୱାର୍ଥକ କରିଛ ତୁମ କର୍ମବୀର କାମ ।
ସାହିତ୍ୟ-ସାଗରେ ତୁମେ ଭାଷା-ନୟକାର
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ଥିଲ ଏକ ବିଜ୍ଞ କର୍ତ୍ତୃଧାର ।

ହେ ବରେଣ୍ୟ ସାମ୍ବାଦକ ଗଉରୀଶଙ୍କର
ଦେଶ ଅନ୍ଧ ବିଦେଶର ନାନା ସମାଗୁର
‘ଦୀପିକା’ ସମ୍ବାଦପତ୍ର କରି ସମ୍ପାଦନ
କରିଛ ଉତ୍କଳ ଜ୍ଞାନାଲୋକ ବିକିରଣ ।

କଣ୍ଠାଗ୍ରତପ୍ରାଣା ଦାନା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର
ଥିଲି ହେ ତୁମେ ଧନ୍ୟନ୍ତରୀ ପରକାର ।
ସ୍ୱଦେଶେ ଅଜି ହେ ସେହି ସୁକୁନ୍ଦର ପଲେ
ଝୁରନ୍ତି ତୁମକୁ ବିଜ୍ଞ ଦାୟାଦସକଲେ ।

ନିଷର୍ଗେ-ମାୟୁ-ସ୍ଥାନ ନବୋ-ଉଦୟେ
 ହସ୍ତର ଯେ ଉପକଳ ଶୁଭରଷି ରରସେ
 ଅରପି ବିପୁଳ ମୋଦ ସଖି ସମୀରଣେ
 ତା ମଧ୍ୟେ ଭ୍ରମର ସ୍ଵର ଛାଣେ ଅଜ୍ଞାନେ ।

ବହୁଗୁଣଧୀର ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ସମାନ
 ପାପି ଅତ୍ୟନ୍ତରାତ୍ନ ସରଳ ଜୀବନ
 ଦେଇଛ ଭ୍ରମେ ନିଜ ସାଧୁ ଚରିତର
 ମହତ ଦୃଢ଼ାନ୍ତ ଅଦେହ ପୋଗଇଲା ବର !

ଅମର ସପଦ ପାଦା ପାଇଅଛ ରଖି
 ଉତ୍କଳଭୁବନେ, ନିତ୍ୟ ତାହାରେ ନିରେଷି
 ପ୍ରଣମି ଉଦେଶ୍ୟେ ତବ ଏ ଓଡ଼ିଆ ସୁତେ
 ବାହୁବେ ସୁଦେଶ-ଭରା ଦୂର ଲକ୍ଷ୍ୟପଥେ ।

ନାଟ୍ୟକାର ବନପାଳର

ବିଷୟ-ରାମକଥା ସ୍ତବ —

ପଦନାଦା ପଦାର ଦେ କହ
 ପାଇଅଛୁ ପାତୁକ୍ୟର
 ଅଳ୍ପ କେତେ ମନୁଷ୍ୟ ହେ ।
 ଥିଲୁ ତୁମେ ଭଗିନୀ
 ବହୁଳର ଭାଗ୍ୟ-ଅଶ୍ରମେ
 ଯାହୁଥିଲୁ ନିଶିଦନ
 ମାତୃମୂଳ ଦୟା ଯୋଗାସନେ ।
 ଅଦ୍ୟେ ଲେଖି ରାମକଥା
 ଭବିଷ୍ୟ ବାଣୀ-ଗନ୍ତାଧର
 ତୁମେହୁଁ ଜନକ ପୁଣି
 ଶତ୍ରୁପାରେ ନାଟ୍ୟ ପାତୁକ୍ୟର ।
 ସମୟକୁ ଜୀବନରେ
 କର ନିଜ ପାଣିଠାରୁ ପ୍ରିୟ
 ଅଗାଧ ପାଥନା ବଳେ
 ପାଇଅଛୁ ଲେଖି ଅହରହ ।
 ନମନୀୟ ନାଟ୍ୟକଳା
 ବହୁଥିବ ପାଦକ ଏ ତୁମେ
 ନମସ୍ୟ ଭବିଷ୍ୟ ଦେବ ।
 ଏ ଜାତର ମହାମଣି ତୁମେ ।

ଦେବାନା ସ୍ୟାରିମୋହନ

ନିକୃଷ୍ଟ ଶୁକ୍ର-ଗରଭେ

ବହୁମୂଲ୍ୟ ମୁକୁତାର ସମ

ଦରିଦ୍ର କୁଟୀର କୋଣେ

ହେ ପୁଣ୍ୟାୟା ତୁମର ଜନମ ।

ସ୍ବେଗୀରେ ଦେଇଛ ପଥ୍ୟ

ବିପନ୍ନର ଶୁଣିଛ ଗୁହାରି

ଫେରିନି ବିପଲେ କେବେ

ତବ ପ୍ରାଣୁ ଡାକଟି କାହାର !

ଅନିତ୍ୟ ଜୀବନ ଭବେ,

କାଳ-ପ୍ରେତେ ଯାଏ ଦିନ ଭାସି

କାନ୍ଦଇ ଉତ୍କଳ କିନ୍ତୁ

ଗୁଣ ତବ ସ୍ମର ଦିବାନିଶି ।

ଯେ ପ୍ରତିଭା ଦେନି ତୁମେ

ଜନ୍ମ ଥିଲ ଦରିଦ୍ର ଉତ୍କଳେ

ତା ଯୋଗେ ମୃତ୍ୟୁକୁ ତୁମେ

ଜିଣିଲ ଏ ଧରଣୀର ତଳେ ।

ଲେଖିଗଲ “ଓଡ଼ିଶାର

ଇତିହାସ” ଧରି ଯେଉଁ ତୁଳୀ

କଟାଏ ଅଜି ତାହା

ଅଜାତର ଜାତୀୟ ଗୂତୁର ।

ଅଦମ୍ୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଫଳେ
 ଥାପିଗଲ ଶିକ୍ଷା-ଅନୁଷ୍ଠାନ
 ଅଗଣିତ ଅନ୍ତେବାସି—
 କଷ୍ଟେ ଅଜି ଉଠେ ତବ ଗାନ ।
 ଦରିଦ୍ର ସନ୍ତାନ ହୋଇ
 ସ୍ୱଦେଶେ ଯା କରିଗଲ ଦାନ
 ଲଜ୍ଜିତ ହୁଅଇ ତହିଁ
 ନୁପତର କରାଟ-ସମ୍ମାନ ।
 ମୁକୁଟ ନୁଆଏ ମଥା
 ଚରଦାନ କାରତର ପଦେ
 ତୁମ କୃତ ମୁଣି ଅଜି
 ଉତ୍କଳର ଜାତୀୟ ସମ୍ମଦେ ।

ଆଦର୍ଶରାଜା ସୁତଳଦେବ

ବାମଣାର ଅଧିପତି ହେ ସୁତଳଦେବ
 ଧନ୍ୟ ହେଲ ତୁମ ଯୋଗେ ରାଜର୍ଷି ହାସନ
 ଭବିଷ୍ୟେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତବ ଉତ୍ତାରେ ବିଭବ
 ବାଣୀକର ଥିଲ ପୁଣି ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ।
 ଧନ୍ୟ କବି ଶୁଭ ଜନ୍ମ ତବ ରାଜକୁଳେ
 ସୁଗୁଣଦେବାପଦ ତୁମେ କରି ଅରାଧନ
 ଓ ସୁଧୀ ସମ ରାଜି ଉତ୍କଳ-ଅମ୍ଭରେ
 ପୁଟାଇଲ କବିକୁଳ-ମାନସ-ନଳିନ ।

ଏକେତ କନକଲତା ସ୍ୱଭାବେ ସୁନ୍ଦର
 ଦୁଇେ ଶୋଭେ ଦ୍ଵାରପୁଷ୍ପେ ଯଥା ଶତଗୁଣା
 ତୈସନ କିରୀଟ ପାଶେ ଶୋଭେ ମନୋହର
 ହେ ରାଜନ କରଧୃତ ବାଣୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣବାଣୀ ।

ହେ କବି, ନିଜର ମହା ଅଦରଶାଲେକେ
 କରି ରାଜପୁରୀ କବିପୁରେ ପରିଣତ
 ଅର୍ଥକ ପାହାନ୍ତ ଦାନେ ଭାରତୀସେବକେ
 ବହୁଗୁଣେ ସଖ୍ୟା ତାଙ୍କ କଲ ବିବର୍ଦ୍ଧିତ ।

ଭାରତୀରେ ‘ଦୟା’ କାତ ଦୟାଶିଖା’ ସମ
 ସୂଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ତବ ଶ୍ରୀ ଶକ୍ତିଦାନନ
 ପବନ ପଦାଙ୍କ ରମ୍ୟେ ଅନୁସରି ତୁମ
 ରହିଲେ ତୁମର ସଙ୍ଗେ ହୋଇ ଚରବନ୍ଧ୍ୟ ।

ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ ତବ ଶୁଣି ବହୁ ଦୂର
 ‘ଦ୍ଵିତୀୟ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ’ ଭାବି ହେ ତୁମରେ
 ନିରାଶେ ବାହୁଡ଼ କେହି ନ ଥିଲେ ସେ ପୁରୁ
 ଯେବେଲେ ଯେପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଥିଲେ ତୁମଠାରେ ।

ସ୍ଵଦେଶହୃଦୈଷୀ ତୁମେ ଗୁଣଙ୍କ ରାଜନ
 କୋଟି ପ୍ରାଣେ ସ୍ଵତ ରଖି କରଛ ପ୍ରୟାଣ ।

କବି ବଳଭଦ୍ର

ସାରଦା-ମନ୍ଦର ଅଳଙ୍କୃତ କରି
କବିତା-କୁସୁମ-ଭରେ ।
ଗଢ଼ିଅଛି କବି ହେ ବଡ଼କୁମାର ।
ସାହିତ୍ୟର ଗଡ଼ଦ୍ୱାରେ ।

ପେଉଁ ସୁଦୃଶ୍ଟିର ଅକ୍ଷୟ ବିଭବ
ରଖିଲେ କବିମଣି
କାଳ କାଳ ପାଇଁ ଏ ଜାତି ଗରବ
କରିବ ତାହାକୁ ଘେନି ।

ରାଜଭୋଗସ୍ୱାଦା ତେଜ ପ୍ରଧୀବର
କଳପନା-କୁଞ୍ଜ ତଳେ
କବିତା-ସମନେ ରହିଲ ବିହ୍ୱଳ
ଭ୍ରାତୃ-କରୁଣାବଳେ ।

ଏହି ଦେବେଇ ଜନ୍ମି କେତେ ଧନୀ ମାନୀ
ଗଲେଣି ତ କାଳବଳେ
ଏ ଜାତିର ସ୍ୱାଧିକାର ଫଳକେ କାହାର
ଲେଖା ନାହିଁ ନାମ ତଳେ ।

କିନ୍ତୁ ତୁମ ଦାନ କାବ୍ୟ-ପୁଷ୍ପଦାମ
ସାରଦା-ଉରସେ ଲମ୍ବି
କାଳ କାଳକୁ ତ ରଖିଥିବ ନାମ
'ବଳଭଦ୍ର ରାଜକବି' ।

ଯେ ରଥେ ବସିଲେ   କବି ‘ଦାନକୃଷ୍ଣ’
    ‘ଅଭିମନ୍ୟୁ’ ଉପଇନ୍ଦ୍ର’
 ସେହି ଋଥେ ବସି   ଅମର ଭୁବନେ
    ଯାଇଛ ହେ ‘ବଳଭଦ୍ର’ !

ଲେଖନୀ ମୁନରେ   ନାହିଁ ପାଏ ଭ୍ରଷା
    ବର୍ଣ୍ଣିବାକୁ ତବ ଗୁଣ
 ଅଲୋକ ଭ୍ରମର   ସାହିତ୍ୟ ଗଗନେ
    ନିରତେ ଦେଦାସ୍ୟମାନ ।

ମହାରାଜ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର

ରବିବୀରମଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରୀରାମ
 ଉଇଁ ବୁଝିଅଛ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଭାନୁ ସମ ।
 ନବମୁଣ୍ଡାଲିକସଞ୍ଚାରକ ସୟ,
 ଧରଜାପାଳନେ ନିବେଶି ହୃଦୟ
 ଦେଖି ଦଶ ଦୁତେ ହୋଇ ଦୃଢ଼
 ସାର୍ଥକ କରଇ ତବ ରଜଛତା ।
 ହୋଇ ତୁମେ ଲକ୍ଷ ବିଳାସ ଅଧୀଶ
 ବିଳାସରେ କରୁଥିଲ ନିଜ ଦାସ ।

ନୃପଶିରୋମଣି ପରଜାରଞ୍ଜିକ
ରଣିଥିଲି ତୁମେ ରାମରାଜ୍ୟ ଟେକ ।
ଚେତାଏ ଆଜି ତା ଉତ୍କଳ-ପରାଣେ
ଥିବେ । ତୁମେ ଅମର ଭୁବନେ ।
ମାତ୍ର ନାହିଁ ଆଶା ତୁମସର ଜଣେ
ଜନମି ଏ ଶଶି ଉତ୍କଳଭୁବନେ
କରିବ ଜନମଭୂମି ପବିତ୍ର
ଦେଖାଇ ସକଳେ ପ୍ରଗତିର ପଥ ।

କି ଅଭୁତ ଭବେ କାଳର ରହସ୍ୟ
ଆତ୍ମସେ ଯା ତୁମ ମୃତ୍ୟୁ ଲଭିହାସ ।
କାହାଣୀ-ପର ଯା ପ୍ରତି ହୁଏ ମନେ
ସତ୍ୟ ହେଲା ସେ ତ ତୁମର ଜୀବନେ ।
ମରଣ ପୂର୍ବରୁ ହେ ମନାସିବର
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ତୁମର ମହତପ୍ରାଣର
ଦେଇଗଲା ଯେଉଁ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଆତ୍ମସ
ରାଜକୁଳେ ତାହା ମହା ଆଦରଣ
ଦେଶବାସୀ ପକ୍ଷେ ତଥା ନବଶିକ୍ଷା
ବଚରଣ୍ୟ ହେ ଦେଶ ଜନନୀର ଟୀକା !

ରାଜକୁଳେ ତୁମେ ଯୋଗ୍ୟ ଅବତଂସ
ଅଜ୍ଞାନ-ତମିର କରିଅଛୁ ଧ୍ୱଂସ ।
କାଳବଶେ ତେଜ ଅକାଳେ ଶରୀର
ଯଶୋଦେହେ ତୁମେ ରହିଛୁ ଅମର ।

ସାମ୍ବାଦକ ନୀଳମଣି

ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମିକ   ସାହିତ୍ୟରହିତ

ଅହେ ନୀଳମଣି ବିଦ୍ୟାରତନ !

ସୁବିମଳ ଯଶ   ରହିଥିବ ତବ

ଥିବେଟି ଯାବତ ତାରା ତପନ ।

ତାପସ ଧରମ   ବୀରର କରମ

ଦେଖାଇଯାଇଛ ସାଧନାବଳେ

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ତୁମେ   ପାଉଥିବ ସୁଜା

ଉତ୍କଳ ଭବିଷ୍ୟ ସୁତମଣ୍ଡଳେ ।

ଧନୁନ୍ତରୀ ସମ   ରେଣୀଙ୍କ ସେବାରେ

ତାଳି ଦେଉଥିଲ ପରାଣ ମତ

ଲୋଭ ଅହଙ୍କାର   ହୃଦଠାରୁ ତବ

କରୁଥିଲେ ବହୁ ଦୂରେ ବସତ ।

ସ୍ରୋତସ୍ୱିନୀ-ହୋତ   ସମ ମହାମନା

କର୍ମେ ରତ ଥିଲ ଅନନ୍ଦେ ଭ୍ରମି

ମହର୍ଷି ସମାନ   ଯାପୁଥିଲ ଦିନ

ସାହିତ୍ୟସେବାରେ ମନ ନିବେଶି ।

ସ୍ୱଦେଶପ୍ରେମର   ଧରମ ଅଚର

ସମାଜସ୍ୱରାରେ ତାଳିଲ ମତ

ତବ ଜ୍ଞାନ-ଧୂପ   “ଉତ୍କଳ-ମଧୁସୂଦନ”

ସୌରରେ ଭରିଲ ଏ ଦେଶ ସିତ ।

ସପାଦକ, ବକ୍ରା— ରୂପେ ଇତିହାସେ
 ରହିଲ ଦେ ତୁମେ ଚିର ନମସ୍ୟ
 ଦୁରୁ ଥାଇ ଢାଳ ଦେ ନିର୍ଭୀକ ବୀର
 ଏ ଦେଶ-ଶିରସେ ଶୁଭ ଅଶିଷ ।
 ମର ଦେହେ ତୁମେ ରହିଲ ଅମର
 ଦେଶ ମାଟିତଳେ, ଜାତର ପ୍ରାଣେ
 ଦେଉ ମୁଖବିତ ଶିଳ ଏ ଉତ୍କଳ
 ତବ ମଧୁ ସ୍ବ ତ-ସଂଗୀତଗାନେ ।

କାନ୍ତକବି ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ

ଖେଳଇ ଯେ ମଝୁ ବାନ୍ତି ପଦାଂକଳି
 ଏ ଦେଶ ବାଟେ
 ଫେରଇ ଗୋଧନ ଗାଏ ତା ଗୋପାଳ
 ଗୋଧୁଳି ପଥେ ।
 ସେ ଗୁରୁ ସଙ୍ଗୀତ ମୋହନ ଆବେଶେ
 ଉଠଇ ମାତ
 ତରୁ ଲତା ପୁଲ୍ ତରୁଣ ପଞ୍ଜବ
 କଅଁଳ ଗୁଡ଼ ।
 ଗରବର ଥାଳ ହେ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ
 ତୁମେ ଯେ ଦିନ
 ଅଭାଗୀ ଉତ୍କଳ-ଜନନୀର କୋଳ
 କଲ ମଣ୍ଡନ—
 କେଡ଼େ ସଉଦାଗୋଏ ଭରଲ ମାଆର
 ବିସୁଳ ବୁକ
 କହୁ କି ପାରିବ ସେ-ଦେଶେ ଥାଇ ହେ
 ସେ ଦିନ ସୁଖ ?
 କୋଟିକେ ଗୋଟିଏ ମିଳିବା କଠିନ
 ତୁମ ହୃଦୟ
 ତୁମର ଉଦୟ ସାଥେ ସିନା ତୁମେ
 ହେଲ ବିଲୟ ।

ତୁମ ସରି ଏକା ତୁମେହିଁ ହେ କବି
 ସେ ପାଇଁ ସିନା
 ହରାଇ ତୁମରେ ଉତ୍କଳ-ଭାରତୀ
 ଏସନ ଦାନା ।
 ତରଳ ମଧୁର କାନ୍ତ ମନୋହର
 ସରଳ ଗୀତି
 ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟୀ ସମ ନୃତ୍ୟଛନ୍ଦେ ତବ
 କରନ୍ତି ଗତି ।
 ଶୁଣିଲେ ସେ ବାଣୀ ଶିଶୁ ହୁଏ ଭୋଳ
 ସ୍ତବ୍ଧ ହୁଏ
 ଅବସନ୍ନ ତାର ଅଳସ ପରଶୋ
 ସପନ ପୁଟେ ।
 ସେ ବଇଁଶି ନାଦେ ତେଜସ୍ୱୀ ତଳସ
 ବିଳାସୀ ଜନ
 ତରୁଣୀ ବରଜେ ମଦାଳସ ଗତି
 ଦୁର୍ଘସ୍ତ ମାନ ।
 ଏସନ ତୁମର ଗୀତି-ଗଉରବ
 ଛନ୍ଦର ରସ
 ଅଧୀର ପରଶୋ କୁଟାଏ ମଦର
 ମଧୁର ରସ ।
 ପାଇଛ ପା ଦେଇ ଦୁନିଆ-ବଜାରେ
 ଅମୃତ ତାହା
 ସେହି ଟେକ ଅଜି ଓଡ଼ିଆପୁଅର
 ହୋଇଛି ସାହା ।

ପ୍ରିୟଦର୍ଶୀ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦର

ଅତୁଳ ସପଦକୋଡ଼େ

ଯଦି ଅବା ହୋଇଥିଲ ଜାତ

ବିଳାସ ବ୍ୟସନେ କିନ୍ତୁ

ମଞ୍ଜି ନାହିଁ ତବ ଧୀର ଚିତ୍ତ ।

ଲଗିଥିଲ ପ୍ରାଣ ତବ

ଅନୁବ୍ରତେ ଭ୍ରାତା-ସେବାରେ

ତରୁଣ-ଭ୍ରାତୃକ-ହୃଦେ.

ନବ ନବ ପ୍ରେରଣା ଦେବାରେ ।

ମାନସେ ନ ରଖି ତଳେ

ପାର୍ଥବ ଏ ସପଦର ମୋହ

ବୁଝାଇ ଦେଇଛ ଦେଶେ

ପ୍ରଗତିର ସାରସ୍ୱତ-ସୁଅ ।

ଜାତିର ଭିନ୍ନତା କେହ୍ନେ

ପ୍ରତିପଳେ ସାହିତ୍ୟ-ଦର୍ପଣେ

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ତା ଦେଖାଇଲ

‘ମୁକୁର’ର ଶୁଭ ସମ୍ପାଦନେ ।

ନବୀନ ଉତ୍ସାହେ ମାତ

ପଳେ ତାର ଅସଂଖ୍ୟ ତରୁଣ

ନବ ଯୁଗେ ନବାଲୋକ

ସାର ଦେଶେ କଲେ ବିକିରଣ

ପ୍ରିୟଭାଷେ ସବକନେ
 ସମଭାବେ ବିତର ସେନେହ,
 କରୁଥିଲ ଶ୍ରୋତ୍ରାହତ
 ବାଣୀସେବା ପାଇଁ ଅହରହ ।
 ପଞ୍ଚଶିଖ୍ୟା ରୂପେ ତୁମେ
 ଅନୁସର 'ମଧୁ' ମଧୁ ପଥ
 ଉତ୍କଳ-ଏକାକରଣେ
 କରିଥିଲ ଲବନର ବ୍ରତ ।
 ପୁଣ୍ୟାଙ୍ଗ-ଜନନୀ-ମୁଖ
 ଦେଖିବାକୁ ରକ୍ତ କଲ ଥାଳ
 ନ ପୁରୁଣୁ ଅଶା ତବ
 କାହୁଁ ଅସି ଟାଣିନେଲ କାଳ ।
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁ ଥାଇ ହେ ଦେବ !
 ବନ୍ଦନାୟୁ 'ମଧୁ' ଗୁରୁ ସାଥେ
 ଅଶାବାଦ-ପୁଷ୍ପ ବୃଷ୍ଟି
 କର ଏହି ଦେଶବାସି-ମାଥେ ।
 ବୃହତ୍ତର ଉତ୍କଳର
 ନର ନାରୀ, କୋଟି ସୁତ ସୁତା
 ବନ୍ଦ ଦେଶମାତା-ପଦ
 ସମକଣ୍ଠେ ଗାଇ ତବ ଗାଥା
 ଘେନି ତବ ଅଦରଶ
 ଲାଗିଯାନ୍ତୁ ସ୍ୱଦେଶ-କରମେ
 ତୁମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦେବ !
 ଭକ୍ତିଭରେ ସୁଦୁରୁଁ ପ୍ରଣମେ ।

ବାଣୀଭୂଷଣ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ

କ୍ଷୁଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ-ସିନ୍ଧୁ ନିରତ ମନ୍ତ୍ରନେ
 ପାଇଲ ଯେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ବିମଳ ରତନେ
 ଗୁନ୍ତି ତହିଁ ହାର ଦେଲ ବାଣୀପାଣି-ଗଳେ
 ସ୍ୱାଭାବିକ କୈ୍ୟାତ ତାର ନିତ୍ୟ ପ୍ରତିପଳେ ।
 ସେ କୈ୍ୟାତ ସୁଗୁଣ ଅଧୁନିକ ସୁଧୀଗଣେ
 ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟଚକ୍ର ଝଲସେ କେସନେ !
 ତୁମେହିଁ ଖୋଲି ଦେ ତାର ସୁଦୃଢ଼ କବାଟ
 ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟ ରଜ୍ୟେ ଦେଖାଇଲ ବାଟ ।
 ଚରରଣୀ ତବ ପାଶେ ଅନେକାସନେ
 ଶିଖାଇଛ ଯେଣୁ ତାଙ୍କୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ଲିଖନ ।
 ହୃଦୟ ତୁମକୁ ଦେଖୁ ଅଜି ଶିଷ୍ୟକୁଳ
 ସାହିତ୍ୟସାଗର ଯେତେ ଧରିଛନ୍ତି କୁଳ ।
 ବିବିଧ ପୁ ପ୍ରକାବଳୀ କରି ପ୍ରଣୟନ
 ଶିକ୍ଷାରତ୍ୟ ସମୋଲ୍ଲେଖ କରିଛ ସାଧନ ।
 ଏ ଦେଶର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ମାତ୍ର ନିରକାଳ
 ଭ୍ରାନ୍ତ ଅଶ୍ରୁ-ସ୍ନେହ ତୁମ କରିଲ ବିଫଳ ।
 ଅକାଳେ ଯଦବା ଭାଗ୍ୟ ହୋଇଅଛି ବାମ
 ତଥାପି ସାର୍ଥକ ତୁମ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ନାମ ।
 ତରୋଭାବ ଯେହ୍ନେ ତବ ହୃଦୟ ପ୍ରଜାତ
 ଉତ୍କଳର ପକ୍ଷେ ଏକ ଅପରଣ ସତ ।

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ରମେଶ୍ୱର ଦାସ ଚୌଧୁରୀ ରଶ୍ମିପ୍ରେସ, କଟକ-୧

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ (୧୯୪୭)—୧୦୦୦

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ (୧୯୫୦)—୨୦୦୦

ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ (୧୯୫୧)—୧୨୫୦